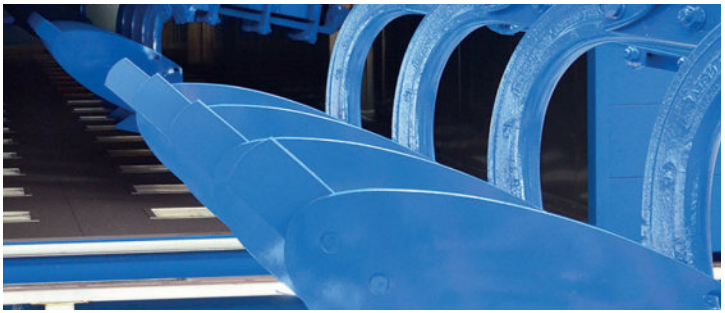
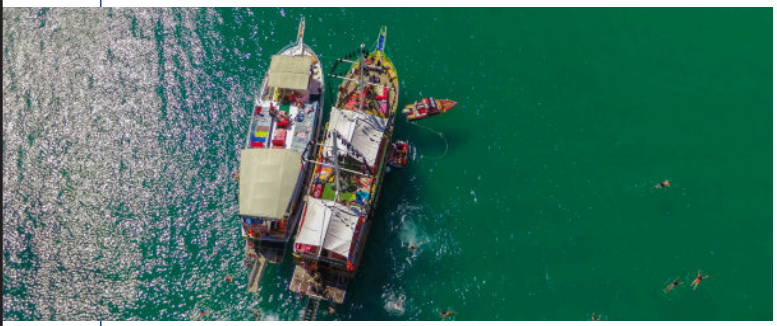
AYDIN İŞ ve YATIRIM ORTAMI

T.C.
Güney Ege Kalkınma Ajansı
GEKA

AYDIN YATIRIM DESTEK OFİSİ

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

Hazırlayan
Aydın Yatırım Destek Ofisi

Tasarım ve İçerik Yönetimi
Tanıtım ve Dış İlişkiler Birimi

Baskı ve Tasarım
Ra Ajans

AYDIN
İŞ VE YATIRIM ORTAMI

T.C.
Güney Ege Kalkınma Ajansı
GEKA

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

T.C.
Güney Ege Kalkınma Ajansı
GEKA

İÇİNDEKİLER

AYDIN'A GENEL BİR BAKIŞ 7

HARİTA 8

ÖNSÖZ 10

1. DEMOGRAFİK YAPI 12

2. EĞİTİM 17

3. GAYRİSAFİ KATMA DEĞER, İSTİHDAM VE İŞSİZLİK 22

4. ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİ 25

4.1. AYDIN UMURLU OSB 26

4.2. ASTİM OSB 26

4.3. ORTAKLAR OSB 27

4.4. SÖKE OSB 27

4.5. NAZİLLİ OSB 27

4.6. ÇİNE OSB 28

4.7. BUHARKENT OSB 28

5. ULAŞIM ve LOJİSTİK 32

6. TARIMSAL ÜRETİM 35

7. SANAYİ ÜRETİMİ 42

8. YENİLENEBİLİR ENERJİ KAYNAKLARI ve ELEKTRİK SANTRALLERİ 52

9. TURİZM 56

10. BANKACILIK 61

11. AYDIN'DA YATIRIMCILARIN YARARLANACAĞI TEŞVİKLER 64

11.1. GENEL TEŞVİK UYGULAMALARI 66

11.2. BÖLGESEL TEŞVİK UYGULAMALARI 68

İÇİNDEKİLER

11.3. BÜYÜK ÖLÇEKLİ YATIRIMLARIN TEŞVİKİ 71
11.4. STRATEJİK YATIRIMLARIN TEŞVİKİ 72
11.5. BEŞİNCİ BÖLGE DESTEKLERİNDEN YARARLANACAK ÖNCELİKLİ YATIRIMLAR 73
11.6. DÖRDÜNCÜ BÖLGE DESTEKLERİNDEN YARARLANACAK ÖNCELİKLİ YATIRIMLAR 76
11.7. ALT BÖLGE DESTEKLERİNDEN YARARLANACAK ÖNCELİKLİ YATIRIMLAR 79
11.8. AR-GE ve ÇEVRE YATIRIMLARININ TEŞVİKİ 80
11.9. DİĞER DESTEK PROGRAMLARI 81
12. KAYNAKÇA 82

T.C.
Güney Ege Kalkınma Ajansı
GEKA

TABLOLAR

Tablo 1: İl ve İlçelere Göre Nüfus ve Nüfus Artış Hızı 13
Tablo 2: Aydın İli Göç Durumu 16
Tablo 3: Eğitim Seviyesine Göre Okul, Öğretmen ve Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayısı 20
Tablo 4: Adnan Menderes Üniversitesi Akademik Birimler 20
Tablo 5: Adnan Menderes Üniversitesi Öğrenci Sayısı 21
Tablo 6: Aydın-Türkiye Karşılaştırmalı Temel İşgücü İstatistikleri 24
Tablo 7: Organize Sanayi Bölgeleri İmar Çevre Yönetimi ve Altyapı Bilgileri 29-31
Tablo 8: Aydın Karayolu Ulaşım Ağı 33
Tablo 9: Yol Ağı Cinsi 33
Tablo 10: Aydın İli Tarımsal Üretim Üstünlükleri 37
Tablo 11: Organik Bitkisel Üretimde Aydın İlinin Yeri 40
Tablo 12: Hayvansal Üretim 41
Tablo 13: Hayvan Varlığı 41
Tablo 14: Kapasite Raporu ve Personelin Uzmanlık Alanlarına Göre Dağılımı 43
Tablo 15: Kapasite Raporu En Çok Kodlanan İş Kodları 44
Tablo 16: İş Kayıtlarına Göre Girişim Sayıları 45-46
Tablo 17: Aydın İli İhracatı, ... 46
Tablo 18: Aydın İli İthalatı 48
Tablo 19: Patent, Faydalı Model, Endüstriyel Tasarım Başvuru ve Tescil Sayıları 50
Tablo 20: Aydın İli Elektrik Üretimi 53
Tablo 21: Aydın İli Faturalanan Elektrik Tüketimi 54
Tablo 22: Aydın İli Turizm İşletme Belgeli Tesisler 57
Tablo 23: Aydın İşletme Belgeli Tesislerin Konaklama Verileri 58

TABLOLAR

Tablo 24: Aydın İlinde Banka, Şube, Mevduat ve Kredilerin Dağılımı 62

Tablo 25: Aydın İlinde Mevduatın Türlere Göre Dağılımı 63

Tablo 26: Aydın İlinde Kredilerin Türlere Göre Dağılımı 63

Tablo 27: Yerel Birimlerce Genel Teşvik Belgesi Düzenlenebilecek Alanlar 66-67

Tablo 28: Genel Teşvik Kapsamında Sağlanan Destekler 67

Tablo 29: Aydın İlinde Bölgesel Teşviklerden Yararlanacak Sektörler ve Asgari Şartları 68-70

Tablo 30: Bölgesel Teşvik Kapsamında Sağlanan Destekler 70

Tablo 31: Büyük Ölçekli Yatırım Konuları ve Asgari Sabit Yatırım Tutarları 71

Tablo 32: Büyük Ölçekli Yatırımlar Kapsamında Sağlanan Destekler 72

Tablo 33: Stratejik Yatırımlar Kapsamında Sağlanan Destekler 73

Tablo 34: Beşinci Teşvik Bölgesi Destek Unsurları 76

Tablo 35: Aydın İlinde Dördüncü Bölge Desteklerinden Yararlanacak Yatırım Konuları 76-78

Tablo 36: Dördüncü Teşvik Bölgesi Destek Unsurları 78

Tablo 37:Alt Bölge Desteği Kapsamında Sağlanan Destekler 80

Tablo 38: Ar-Ge ve Çevre Yatırımları Kapsamında Sağlanan Destekler 80

GRAFİKLER

Grafik 1: Aydın İli Nüfus Piramidi 14

Grafik 2: Aydın İli 6 Yaş Üzeri Nüfusun Eğitim Durumu Kadın 18

Grafik 3: Aydın İli 6 Yaş Üzeri Nüfusun Eğitim Durumu Erkek 19

Grafik 4: TR32 Bölgesi'nde GSKD'nin Sektörlere Göre Dağılımı 23

Grafik 5: Kuşadası Limanına Uğrayan Gemi İstatistikleri 34

Grafik 6: Aydın İli Tarımsal Arazi Kullanımı 36

Grafik 7: Aydın'dan En Fazla İhracat Yapılan 5 Ülke ve İhracat Değerleri 47

Grafik 8: Aydın'dan İhracatı En Fazla Yapılan 5 Ürün Grubu ve İhracat Değerleri 48

Grafik 9: Aydın'ın En Fazla İthalat Yaptığı 5 Ülke ve İthalat Değerleri 49

Grafik 10: Aydın'ın En Fazla İthal Ettiği 5 Ürün Grubu ve İthalat Değerleri 50

Grafik 11: Kurulu Güç Kapasitesinin Enerji Kaynaklarına Göre Dağılımı 53

AYDIN'A GENEL BİR BAKIŞ

Aydın turizmi, tarımı, doğal zenginlikleri ve kültürel birikimi ile Türkiye'nin öne çıkan illerindendir. Büyük Menderes havzasında yer alan il gerek tarıma elverişli iklimi ve verimli toprakları, gerekse Anadolu'yu Avrupa'ya açan ticaret koridorunda yer alması sebebiyle tarihin her döneminde farklı uygarlıklara ev sahipliği yapmıştır. Aphrodisias, Milet, Alinda, Didyma, Nysa, Priene ve Magnesia gibi antik çağın önde gelen kentlerinde medeniyetin gelişmesine katkı sağlamıştır. Antik Yunan kültürüne ait eserler yoğun olarak görülse de ilde Roma, Bizans, Selçuklu, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi eserleri de bulunmaktadır. Bu bakımdan il, kültür ve turizmde adeta bir cazibe merkezi konumundadır.

Akdeniz ikliminin hâkim olduğu Aydın'da yazları sıcak ve kurak kışları ılık ve yağışlı geçmektedir. Dağların denize dik uzanmasından dolayı iklim Aydın'ın iç kesimlerine kadar ulaşır. Ayrıca dağların bu uzanışı sayesinde oluşan mavinin ve yeşilin her tonun görülebileceği birbirinden eşsiz yüzlerce koy 150 km'lik kıyı şeridini süslemektedir. İlin jeolojik yapısı onu jeotermal enerji kaynakları bakımından önemli bir potansiyele sahip kılmaktadır. Jeotermal sular, uygun ısı ve mineral birleşiminde bulunup çok çeşitli hastalıkları tedavi edebildiğinden ilde sağlık turizminin gelişmesini sağlamaktadır. Kısaca Aydın uygun iklimi, eşsiz koyları, şifalı suları ile sağlık ve deniz turizminde de iddialıdır ve her yıl milyonlarca turisti ağırlamaktadır.

İl ekonomisinin temelini oluşturan diğer bir sektör de tarımdır. Aydın'da özellikle organik tarım potansiyeli yüksektir. 2018 yılı istatistiklerine[1] göre Aydın ili ülkedeki organik üretim miktarında 81 il içinde 1. sıradadır ve ülkedeki organik üretimin %17,3'ünü karşılamaktadır. Tarımsal üretim çeşitliliği açısından zengin olan ilde incir, kestane, zeytin, pamuk, enginar, çilek ve yer fıstığı gibi çok çeşitli meyveler ve sebzeler yetiştirilmektedir.

Tarım ve turizm sektörlerinde ön plana çıkan Aydın, son yıllarda sanayi sektöründe de adından söz ettirmektedir.

İlin sanayisi çoğunlukla tarım ürünlerini işlemeye yönelik imalata dayansa da tekstil, makine ve ekipman, madencilik ve taş ocakçılığı, otomotiv yan sanayi, beyaz eşya ürünleri ve kimya sanayi kollarında da üretim yapılmaktadır.

İlin yer aldığı TR32 Düzey 2 Bölgesi ele alındığında Aydın'ın orta ileri teknoloji yoğun ihracatta lider olduğu görülür.

İzmir, Muğla gibi tüketim merkezlerine yakınlığı, dünya pazarlarına açılan bir kapı olan İzmir limanına kara ve demiryolu ile bağlı oluşu ve teşvikte 2. bölgede yer alması sanayi yatırımlarını cazip kılmaktadır.

[1] T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, Organik Tarım İstatistikleri, 2018

AYDIN'IN KONUMU

Aydın - İstanbul	:	682	km
Aydın - Ankara	:	593	km
Aydın - İzmir	:	125	km
Aydın - Denizli	:	130	km
Aydın - Muğla	:	98	km
Aydın - Antalya	:	351	km
Aydın - Afyonkarahisar	:	340	km

İzmir
Manisa
Çardak H.
Buharkent
Nazilli
Kuyucak
Sultanhisar
Germencik
Efeler
Köşk
adası
İncirliova
AYDIN
Yenipazar
Koçarlı
Karacasu
Söke
Topçam Brj.
Bozdoğan
Çine
Karpuzlu
Kemer Brj.
Denizli
Bafa Gölü
Milas H.
m
Muğla
Marmaris L.
Dalaman H.

ÖNSÖZ

Değerli Yatırımcılarımız,

Aydın ilinin sosyal ve ekonomik yapısını istatistiki veriler aracılığı ile inceleyerek muhtemel yatırım alanlarını belirlediğimiz, aynı zamanda yatırımcıların faydalanabileceği teşvikler hakkında bilgi sunduğumuz “Aydın İş ve Yatırım Ortamı Rehberi”ni sizlere sunuyoruz.

Binlerce yıl önce Büyük Menderes ırmağının suladığı bereketli ovalar üzerine kurulmuş olan Aydın, doğal kaynakları ve beşeri potansiyeli ile sadece Ege’de değil, Türkiye’de de önemli bir konumdadır. Uygarlıklar Vadisi ve Efeler Diyarı ilimizi, Antik Çağ'ın ünlü tarihçisi Heredot "bizim yeryüzünde bildiğimiz en güzel gökyüzünün altı ve en güzel iklimin bulunduğu yer" olarak nitelendirmiştir.

Aydın ilimiz, başta tarım ve tarıma dayalı sanayi olmak üzere makine, otomotiv yan sanayi, turizm, enerji ve madencilik sektörlerinde ön plana çıkmaktadır. Bereketli toprakları ile ilimiz, Türkiye incir üretiminin yüzde %60’ını, kestane üretiminin %38’ini ve yağlık zeytin üretiminin %15’ini tek başına karşılamaktadır. Bunun yanı sıra kereviz, enginar ve pamuk gibi ürünlerin üretiminde de ilk sıralarda yer almaktadır. Aydın inciri ve kestanesi uluslararası tescile kavuşarak dünyada da hak ettiği değeri görmeye başlamıştır. Ülkemizde organik tarımsal üretimde ikinci olan Aydın, yapılan yatırım ve bilinçlendirme çalışmalarıyla adeta Türkiye’nin organik tarım üssü haline gelmiştir.

Turizm sektöründe öncülerden olan ilimiz, tarihi, kültürel ve doğal zenginlikleriyle ülkemizin en önemli turizm destinasyonlarından birisidir. Antik Çağın Tralleis, Aphrodisias, Milet, Alinda, Didyma, Nysa, Priene, Magnesia gibi 23 ören yeri ve yaklaşık 1.745 tescilli kültür varlığıyla, dünü bugüne taşımayı başarmıştır.

Aydın ilimiz, Kuşadası ve Didim gibi sahil ilçeleriyle deniz, kum, güneş turizmi açısından önemli bir konumdadır. Turizmi dört mevsime yayma çabaları kapsamında başta termal turizm ve sağlık turizmi olmak üzere alternatif turizm çeşitlerinde de yatırımlar devam etmektedir. Bu amaçla Buharkent ve Didim ilçelerinde kültür turizmi gelişme bölgeleri oluşturulmuş ve yatırımcıların hizmetine sunulmuştur.

Son yıllarda sanayi sektöründe de adından söz ettiren ilimizde tarım makineleri, gıda işleme makineleri, gıda imalatı, kimya ve otomotiv yan sanayi alanlarında önde gelen işletmeler bulunmaktadır. İlimiz TR32 Bölgesinde yer alan Denizli ve Muğla illeri ile kıyaslandığında orta ve ileri teknoloji ürün ihracatında liderdir. Bu durum ihracatın ithalatı karşılama oranını yükseltmektedir. İlimizde 7 adet organize sanayi bölgesi yer almakta olup alt yapıları hazır olan parseller yatırımcılarımıza sunulmaktadır. Toplam da 1 milyar $ olan dış ticaret hacmini daha da artırmak amacıyla gıda ihtisas serbest bölgesi kurma çalışmalarına devam edilmektedir.

İlgili yatırım tamamlandığında ilin ihracatının 1,5 milyar $'a ulaşması ve 10 bin kişilik yeni istihdam yaratılması hedeflenmektedir. Büyük Menderes grabeni olarak adlandırılan, Aydın (Ortaklar) ve Denizli (Sarayköy) arasında çoğunluğu Aydın il sınırları arasında yer alan bölge yüksek jeotermal kaynağa sahiptir. Bu kaynak yoğunlukla elektrik enerjisi üretimi amacıyla kullanılsa da evsel ısıtma, soğutma ve seracılık için de uygundur. Bu bağlamda çevre hassasiyetleri de gözetilerek Avrupa'nın en modern jeotermal tesisinin ilimizde kurulması için çalışmalara başlanmıştır.

İlimizde işsizlik oranları ve iş kazaları oranı Türkiye ortalamasının oldukça altında olup % 6,3 seviyelerindedir. Ara eleman ihtiyacını karşılamaya yönelik sürekli eğitim merkezleri ve meslek öğretim kurumları faaliyetlerine başarılı bir şekilde devam etmektedir.

Valilik olarak tüm yatırım süreçlerinde işlemlerinizi kolaylaştırmak için kurduğumuz yatırım destek ofisimiz ve diğer kamu kurumlarımız ile sizlerin yanındayız.

Gelin siz de bu bereketli topraklarda yatırım yapın kazançlı çıkın.

Yavuz Selim KÖŞGER
Aydın Valisi
Güney Ege Kalkınma Ajansı
Yönetim Kurulu Üyesi

Bölüm 1

DEMOGRAFİK YAPI

1. DEMOGRAFİK YAPI

2018 yılı TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi'ne (ADNKS) göre Aydın ili nüfusu 1.097.746'dır. İl nüfusunun yaklaşık olarak %70'i; Efeler (%26,3), Nazilli (%14,3), Söke (%11), Kuşadası (%10,4), ve Didim (%7,7) ilçelerinde yaşamaktadır. Efeler, Nazilli ve Söke ilçeleri sanayi ve hizmetler sektöründe, Kuşadası ve Didim ilçeleri ise turizm sektöründe yarattığı iş fırsatları ve istihdam sayesinde nüfusun yoğun olduğu ilçelerdir.

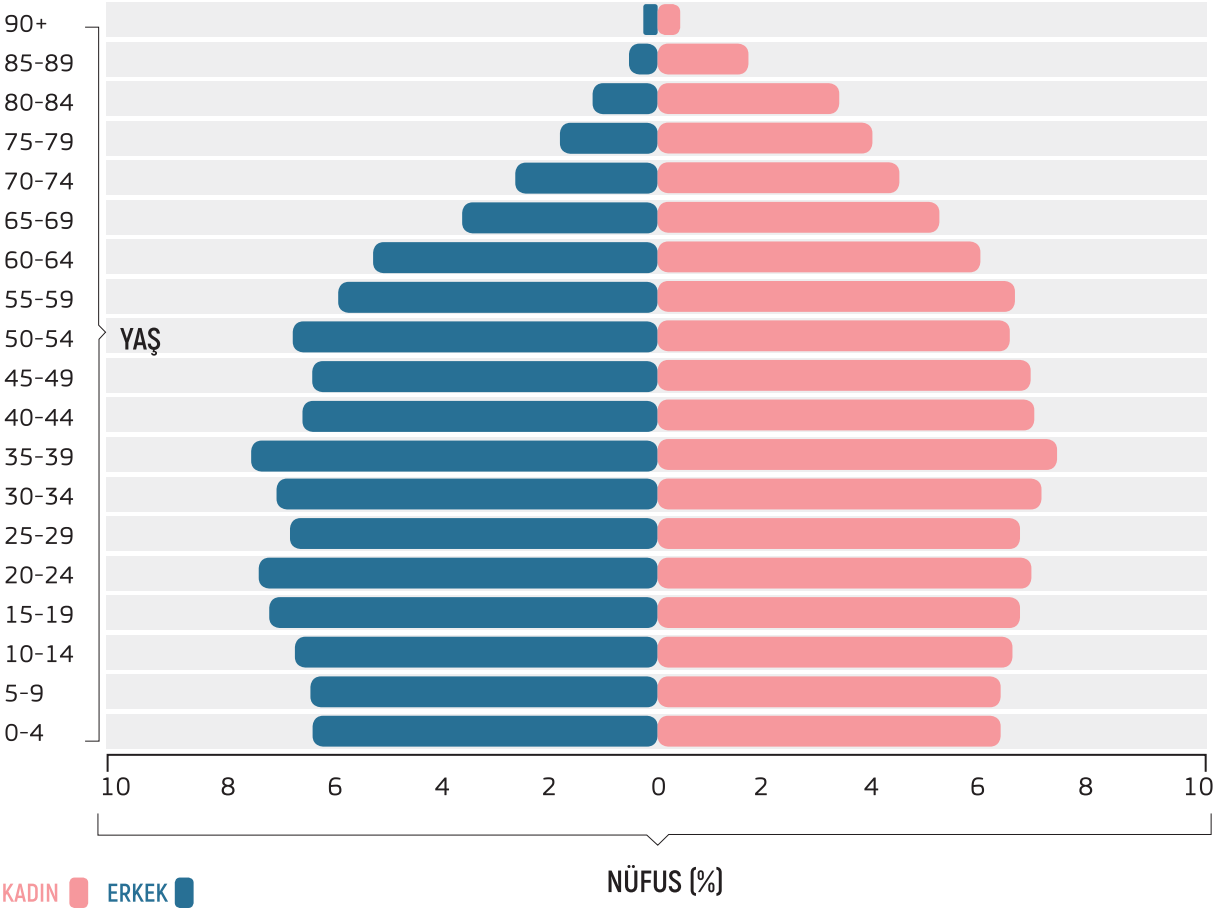
Tablo 1: İl ve İlçelere Göre Nüfus ve Nüfus Artış Hızı, 2018

İl ve İlçe Merkezleri	Toplam Nüfus	Yıllık Nüfus Artış Hızı 2017-2018 (%)
Aydın	1.097.746	15,5
Efeler	289.248	6
Nazilli	156.748	9,2
Söke	120.217	11,4
Kuşadası	113.580	40,6
Didim	85.055	68
İncirliova	51.526	23,3
Çine	49.760	4,9
Germencik	43.913	2,4
Bozdoğan	33.843	5,1
Köşk	27.517	2,9
Kuyucak	26.975	2,9
Koçarlı	23.716	24,6
Sultanhisar	20.533	-10,5
Karacasu	18.706	3,2
Buharkent	12.688	2,6
Yenipazar	12.608	1
Karpuzlu	11.113	-5,1

Kaynak: TÜİK, Konularına Göre İstatistikler, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, İl ve İlçe Nüfusları/Yıllık Nüfus Artış Hızı, 2018

Didim, Kuşadası, Koçarlı, İncirliova, Efeler ve Söke sırasıyla yıllık nüfus artış hızının en yüksek olduğu ilçelerdir. Yüksek nüfuslu ilçelerde nüfus artış hızının da yüksek olması yatırımcılar için özellikle barınma, eğitim, sağlık, perakendecilik, yiyecek ve konaklama gibi alanlarda yatırım fırsatları sunmaktadır.

Grafik 1: Aydın İli Nüfus Piramidi, 2018

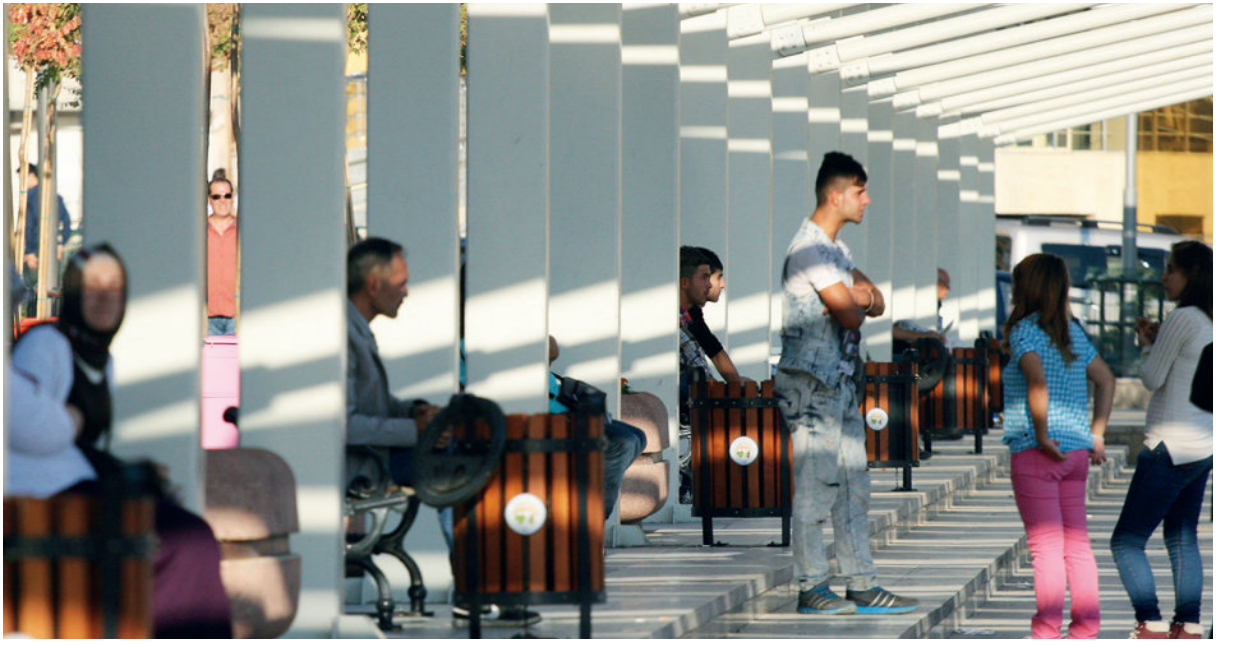

Kaynak: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt İstatistikleri, İl, Yaş, Grubu ve Cinsiyete Göre Nüfus, 2018

Aydın iline ait, 2018 yılı verileri ile oluşturulmuş nüfus piramidinin arı kovanına benzer görüntüsü doğum oranlarının düşüklüğünü, yavaş büyüyen nüfusu ve doğumda yaşam beklentisinin arttığını göstermektedir. Diğer bir deyişle, Aydın'da genç nüfus azalıp yaşlı nüfus artmakta, doğumların azalması sebebiyle de nüfus yavaş büyümektedir. Her ne kadar piramidin tabanı yani 0-4 yaş arası nüfus azalmış olsa da aktif iş gücü yani 15–64 yaş arası nüfus hala yüksektir. İl, Ege Bölgesi'nde İzmir ve Manisa'dan sonra 746.716 kişi ile 15-64 yaş arası nüfusun en fazla olduğu ildir.

Nitekim bu durum yaş bağımlılık oranlarına da yansımıştır. Aydın ilinde 2018 yılı toplam yaş bağımlılık oranı % 47,01'dir. Bu oran aynı yıl toplam yaş bağımlılık oranı % 47,4 olarak ölçülen Türkiye'den küçük bir farkla daha azdır.

Aydın'da genç bağımlılık oranı % 28,14 olarak ölçülürken Türkiye'de bu oran daha yüksek, % 34,48 olarak ölçülmüştür. İl Denizli ve Manisa'dan daha düşük genç bağımlılık oranına sahiptir. Yüksek aktif iş gücü ve düşük genç yaş bağımlılık oranı ile Aydın, bölgenin öne çıkan ilidir. Genç nüfusun fazlalığı özellikle yaratıcı sektörlerde yatırım yapacak yatırımcılar için büyük bir potansiyel taşımaktadır.

Aydın'da yaşlı bağımlılık oranı 2018 yılında %18,87 ile %12,92 olan Türkiye'den daha yüksektir. İl yumuşak iklimi, hayat standartlarının yüksekliği ve ucuz bir kent olması sebebiyle emekliler için bir cazibe merkezi konumundadır ve Türkiye'nin farklı illerinden emeklileri kente çekmektedir. Bu durum yatırımcılara emeklilere yönelik hizmetler alanında örneğin; hobi merkezleri, hastaneler, huzurevleri, rehabilitasyon merkezleri ve kaplıca tesisleri gibi yatırım fırsatları sunmaktadır.

Tablo 2: Aydın İli Göç Durumu, 2018

Toplam Nüfus (2018)	1.097.746	
Net Göç Hızı (2017-2018)	‰ 9,65	
Aydın Nüfusuna Kayıtlı Olup Aydın'da Yaşayan Kişi Sayısı (2018)	697.104	
Aydın Nüfusuna Kayıtlı Olup Diğer İllerde Yaşayan Kişi Sayısı (2018)	241.798	
Başka İl Nüfusuna Kayıtlı Olup Aydın'da İkamet Eden İlk Dört İl (2018)	İzmir 24.182	Ağrı 23.052
	Denizli 22.778	Bitlis 18.523
Toplam Alınan Göç (2017-2018)	47.005	
Toplam Verilen Göç (2017-2018)	36.462	

Kaynak: TÜİK, ADNKS, İlgili Konu Başlıkları, 2018

Aydın ilinin 2017-2018 yılları arasında net göç hızı ‰9,65'tir. Bu değer ilin göç aldığı anlamına gelmektedir. Başka bir il nüfusuna kayıtlı olmasına rağmen Aydın'da ikamet edenlerin nüfusuna kayıtlı oldukları ilk dört il İzmir, Ağrı, Denizli ve Bitlis'tir. Bu durumda Aydın hem komşu illerden hem de doğudan göç almaktadır. Herhangi bir bilimsel araştırma ile incelenmemiş olsa da Denizli ve İzmir'den gelen göçün ilde sanayi ve hizmetler sektöründe istihdam edilme, Ağrı ve Bitlis'ten gelen göçün ise iyi bir eğitim ve sağlık hizmeti alma ve/veya istihdam edilme amacıyla gerçekleştiği yönünde bir değerlendirme yapılabilir.

Bölüm 2

EĞİTİM

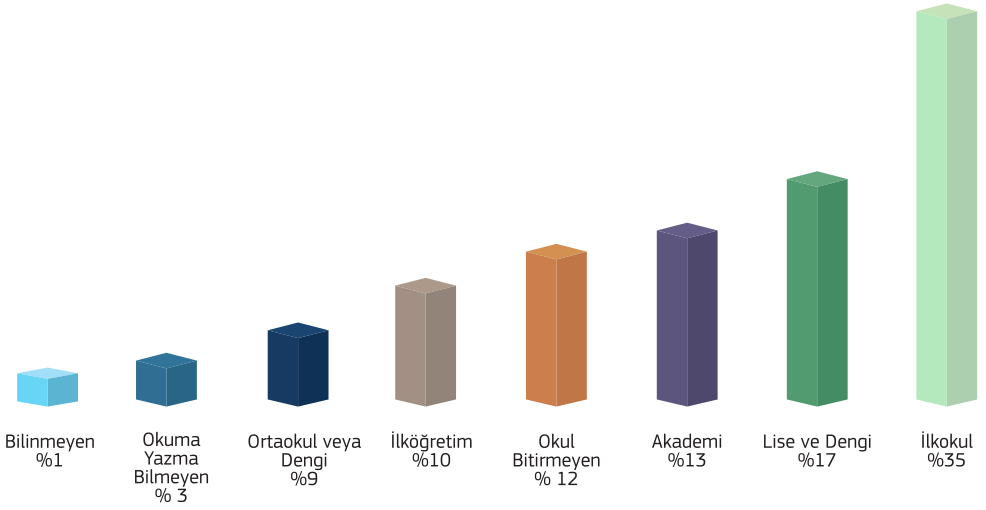
2. EĞİTİM

2017-2018 eğitim ve öğretim yılında Aydın ilinde, ortaokul veya dengi mezunu 6 yaş ve üzeri kadın ve erkek oranları %9 ve %11; ilköğretim mezunu kadın ve erkek oranları %10 ve %14 olup ortaokul ve ilköğretim mezunu kadın ve erkek oranlarının toplamları %19 ve %25'tir.

Türkiye'de lise veya dengi mezuniyet durumu kadın ve erkek için sırasıyla %18,2 ve %25 iken Aydın ilinde %17 ve %20 olarak gerçekleşmiştir. Lise mezuniyet durumunun hem kadın hem de erkek nüfus için Türkiye geneline göre yakın değerlerde seyrettiği görülmektedir.

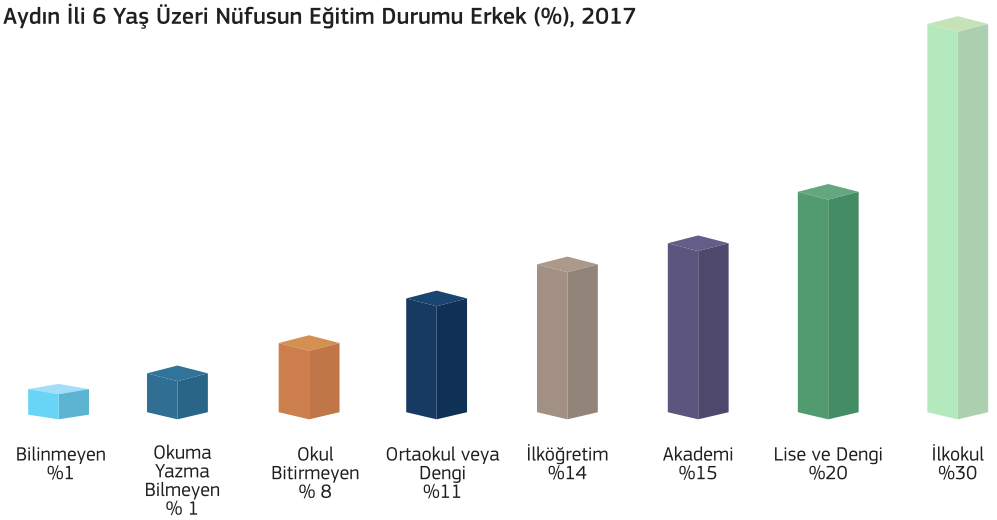
Aydın ilinin yüksek öğretim toplam yerleşme oranının oldukça yüksek olduğu bilindiğinden lise mezuniyet oranlarının Türkiye ortalamasında seyretmesinin sebebinin öğrencilerin lise eğitim seviyesinden bir üst eğitim seviyesine geçmesi olduğu söylenebilir.

Grafik 2: Aydın İli 6 Yaş Üzeri Nüfusun Eğitim Durumu Kadın (%), 2017

Kaynak: TÜİK, Ulusal Eğitim İstatistikleri Veritabanı, 2018 verileri temel alınarak GEKA tarafından hesaplanmıştır.

Grafik 3: Aydın İli 6 Yaş Üzeri Nüfusun Eğitim Durumu Erkek (%), 2017

Kaynak: TÜİK, Ulusal Eğitim İstatistikleri Veritabanı, 2018 verileri temel alınarak GEKA tarafından hesaplanmıştır.

Aydın ilinde yükseköğretim mezunu kadın ve erkek oranları sırasıyla %13 ve %15'tir ve bu oranlar Türkiye ortalaması ile yakın değerlerdedir. 2011 yılı ÖSYM istatistiklerine göre Türkiye yükseköğretim toplam yerleşme oranı %35, ilimizde ise Türkiye ortalamasından oldukça yüksek %49,4'tür.

Yüksek öğretim mezunu kadın ve erkek oranlarının Türkiye ortalamasında seyretmesinin sebebinin üniversite eğitimi için Aydın dışına giden genç nüfusun ile geri dönmemesi olduğu söylenebilir.

Aydın ili çeşitli eğitim seviyelerinde bulunan nüfusu ile farklı sektörlerin istihdam ihtiyacına cevap verebilecek niteliktedir. Yükseköğretim toplam yerleşme oranının Türkiye ortalamasından oldukça yüksek olması Aydınlı gençlerin ve ailelerin eğitime verdikleri önemi ve Aydın'daki eğitim kurumlarının eğitim kalitesinin yüksek olduğunu göstermektedir. Yükseköğretim toplam yerleşme oranının bu denli yüksek olmasına rağmen yükseköğretim mezunu oranlarının Türkiye ortalamasında seyretmesi il dışına üniversite okumak için gidildiğini ancak geri dönülmediğini göstermektedir. İl dışında yükseköğrenim gören, iyi eğitim almış nüfus yatırımcıların Aydın'da değerlendirebileceği önemli bir potansiyeldir.

2017-2018 eğitim ve öğretim yılı verilerine göre Türkiye'de ilkokul ve ortaokul başına düşen öğrenci sayısı sırasıyla 204 ve 288'dir. Aydın ilinde ilkokul başına düşen öğrenci sayısı 155 ve ortaokul başına düşen öğrenci sayısı 240 olup Türkiye ortalamasının oldukça altındadır. Ülke genelinde ilkokul ve ortaokullarda öğretmen başına düşen öğrenci sayısı sırasıyla 17 ve 16 olarak ölçülmüştür. Aydın ilinde ise ilkokul ve ortaokulda öğretmen başına düşen öğrenci sayısı yine Türkiye ortalamasının altında her ikisi için de 13'tür.

Tablo 3: Eğitim Seviyesine Göre Okul, Öğretmen ve Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayısı, 2017-2018

	İlkokul ve Ortaokul					Ortaöğretim		
	Okul		Öğretmen		Derslik	Okul	Öğretmen	Derslik
	İlkokul	Ortaokul	İlkokul	Ortaokul	İlkokul ve Ortaokul			
Türkiye	204	288	17	16	24	364	12	21
Aydın	155	240	13	13	18	313	11	19

Kaynak: MEB Milli Eğitim İstatistikleri (2017 - 2018)

Türkiye genelinde ortaöğretimde okul ve öğretmen başına düşen öğrenci sayısı sırasıyla 364 ve 12 olarak ölçülmüş olup yine bu değerler Aydın ilinde Türkiye ortalamasına göre düşük sırasıyla 313 ve 11'dir. İlin eğitim altyapısı ülke geneline göre iyi bir durumdadır. Sağlam eğitim altyapısı ile kaliteli eğitim alan öğrenciler nitelikli birer işgücü olma potansiyeline sahiptirler.

Tablo 4: Adnan Menderes Üniversitesi Akademik Birimler, 2018

Akademik Birimler	Sayı
Enstitü Sayısı	3
Fakülte Sayısı	20
Devlet Konservatuarı	1
Yüksekokul Sayısı	1
Meslek Yüksekokulu	19
Araştırma ve Uygulama Merkezleri	35

Kaynak: Adnan Menderes Üniversitesi, Bir Bakışta Üniversite, Şubat 2019

Adnan Menderes Üniversitesi 1992 yılında kurulmuştur. 3 Enstitü, 20 Fakülte, 1 Devlet Konservatuvarı, 1 Yüksekokul, 19 Meslek Yüksekokulu, 35 Araştırma ve Uygulama Merkezi ile hizmet vermektedir. Mühendislik, İktisadi ve İdari Bilimler, Ziraat ve Turizm fakülteleri ilin başat sektörlerine nitelikli iş gücü yetiştirmektedir. Mühendislik Fakültesinde Elektrik Elektronik, Bilgisayar, Gıda, Makine ve İnşaat Mühendislikleri bölümlerinden mezun verilmektedir. Meslek Yüksekokullarında Tekstil Teknolojisi, Otomotiv Teknolojisi, Elektrik ve Enerji, Mekatronik, Moda Tasarımı bölümleri sektör ihtiyaçlarına uygun ara eleman yetiştirmektedirler.

Tablo 5: Adnan Menderes Üniversitesi Öğrenci Sayısı, 2019

Eğitim Durumu	Öğrenci Sayısı
Lisans	29.685
Ön lisans	19.023
Lisansüstü	3.730
Toplam	**52.438**

Kaynak: Adnan Menderes Üniversitesi, Bir Bakışta Üniversite, Şubat 2019

Adnan Menderes Üniversitesi'nde 2018-2019 akademik döneminde toplam 52.438 öğrenci eğitim görmektedir. Bu öğrencilerin %36'sı ön lisans, %57'si lisans ve %7'si lisansüstü eğitim görmektedir.

Adnan Menderes Üniversitesi Kampüsü

Bölüm 3

GAYRİSAFİ KATMA DEĞER, İSTİHDAM & İŞSİZLİK

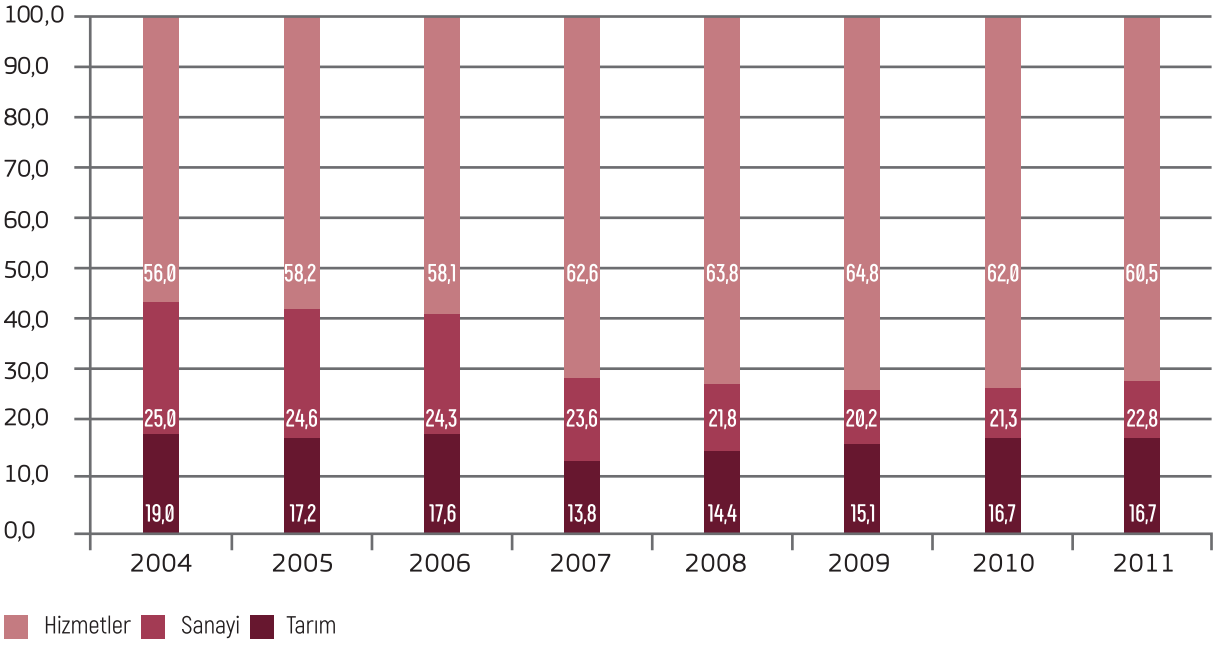

3. GAYRİSAFİ KATMA DEĞER, İSTİHDAM VE İŞSİZLİK

Bu veri seti TÜİK tarafından en son 2011 yılında yayımlanmıştır. Verilere göre Aydın ilinin de içinde yer aldığı TR32 Bölge'sinde 2004-2011 yılları arasında Gayrisafi Katma Değer'in (GSKD) sektörlere göre dağılımı dalgalı bir seyir izlemiştir. Bölge'de GSKD'nin en fazla yaratıldığı sektör hizmetler sektörüdür. 2004-2009 yılları arasında GSKD'de hizmetler sektörünün payı sürekli artarak %64,8'e ulaşmış, 2009-2011 yılları arasında ise azalarak %60,5 olmuştur.

Hizmetler sektöründe 2004-2009 yılları arasında yaratılan GSKD'deki bu artışın aksine sanayi sektörünün payı belirtilen zaman aralığında sürekli azalmıştır. 2004 yılında %25 olarak ölçülen sanayi sektörünün GSKD'deki payı 2009 yılında %20,2'ye kadar gerilemiştir. 2009-2011 yılları arasında sanayinin GSKD içindeki payı artışa geçmiş 2011 yılında %22,8'e ulaşmıştır.

Grafik 4: TR32 Bölgesi'nde GSKD'nin Sektörlere Göre Dağılımı (%)

Kaynak: TÜİK, Konularına Göre İstatistikler, Bölgesel Hesaplar, Bölgesel GSKD

Tarım sektöründe yaratılan GSKD belirtilen yıllar arasında dalgalı bir seyir izlemiştir. 2004 yılında %19'da seyreden bu pay 2007 yılına gelindiğinde %13,8'e kadar düşmüş, 2011 yılında ise tekrar yükselerek %16,7'ye ulaşmıştır.

Tablo 6: Aydın – Türkiye Karşılaştırmalı Temel İşgücü İstatistikleri, 2015

	Aydın	Türkiye
İstihdam Oranı (%)	51,4	50,2
İşsizlik Oranı (%)	6,9	10,5
Ortalama Günlük Kazanç (TL)	53.9	57,7
İşinden Memnuniyet Oranı (%)	81,6	78,8

Kaynak: TÜİK, Bölgesel İstatistikler, İşgücü, Hanehalkı İşgücü İstatistikleri

Aydın ili ve Türkiye'nin karşılaştırıldığı 2015 yılı temel işgücü istatistikleri tablosu incelendiğinde ilde istihdam ve işinden memnuniyet oranının Türkiye'den yüksek, işsizlik oranının ve ortalama günlük kazancın ise Türkiye'den düşük olduğu görülür. 2015 yılında Türkiye'de istihdam oranı %50,2 iken Aydın'da daha yüksek, %51,4'tür. İl Ege Bölgesi'nin diğer illeri olan İzmir, Uşak, Afyon ve Kütahya, illerinden daha yüksek bir istihdam oranına sahiptir. İşinden memnuniyet oranı aynı yıl Türkiye'de %78,8 olarak ölçülmüşken Aydın'da bu oran daha yüksek % 81,6'dır. Aydın ilinde bulunan çalışanlar Ege Bölgesinde yer alan İzmir, Manisa ve Muğla illerindeki çalışanlara kıyasla işlerinden daha çok memnundurlar. 2015 yılı işsizlik oranı Türkiye'de %10,5, Aydın'da ise % 6,9 olarak gerçekleşmiştir. İldeki işsizlik oranı İzmir ve Muğla'dan daha düşüktür. 2015 yılında Aydın'da ortalama günlük kazanç 53,9 TL'dir ve 57,7 TL olan Türkiye ortalamasından daha düşüktür. Ancak ildeki ortalama günlük kazanç Denizli ve Uşak illerinden daha yüksektir.

Bölüm 4

ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİ

4. ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİ

Aydın ilinde Aydın, ASTİM, Ortaklar, Çine, Söke ve Nazili ve Buharkent olmak üzere 7 organize sanayi bölgesi (OSB) faal durumdadır. İlde yer alan OSB'ler ile ilgili yatırımcıların ihtiyaç duyacağı bilgilere aşağıda yer verilmiştir. Organize Sanayi bölgelerine ait bilgiler çizelge halinde tabloda sunulmaktadır.

4.1.AYDIN UMURLU OSB

Aydın OSB 1976 yılında Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile kurulmuş, gerekli altyapı projelerinin hazırlanmasının ardından 1991 yılında ihalesi yapılarak çalışmalara başlanmıştır. Başlangıçta 85 hektar alan üzerine kurulu OSB bugün genişleyerek yaklaşık 113 hektar alana yayılmıştır. Üretimdeki firma parsel sayısı 59 olan karma tip OSB'de Temmuz 2019 yılı itibariyle 3.097 kişi çalışmaktadır. 2014 yılında OSB'den 269.399.563 TL değerinde ihracat ve 5.500.000 TL değerinde ithalat gerçekleşmiştir. İşletmeci ve girişimcilere yapı ruhsatı, yapı kullanma izin belgesi, işyeri açma ve çalıştırma ruhsatı vermektedir. Boş sanayi parseli yoktur.

Aydın OSB Aydın şehir merkezine 12,6 km uzaklıkta, İzmir-Denizli karayolu üzerinde konumlanmıştır. Demir yolu hattına takribi 1 km uzaklıkta olan OSB, Adnan Menderes Havalimanına 108 km, İzmir limanına 125 km uzaklıktadır.

4.2. ASTİM OSB

Aydın ASTİM OSB 14 Ekim 1995 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile 1996 yılı yatırım programı içerisinde yer almıştır. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın 24 Eylül 1997 tarihli yazısı ile OSB alanı uygun görülmüş, 25.01.2001 tarihinde ise OSB kuruluş protokolü Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca onaylanmış ve özel hukuk tüzel kişiliği tescil edilmiştir. OSB'nin alanı 504 hektardır. Arazi kullanımı, yapı tesislerinin projelendirilmesi, inşası, kullanımı ile ilgili ruhsat ve izinler OSB tarafından verilmekte ve denetlenmektedir.

Üretimde olan 106 firması ve 4.118 çalışanı ile Aydın'ın en büyük OSB'sidir. 246 sanayi parselinin 130'u tahsis edilmiştir. OSB'de 2019 yılı itibariyle boş sanayi parseli yoktur ancak inşa halindeki parsel sayısı 11'dir. 2006 yılında ilk başvurusu yapılan ancak bedel yanlışlığı sebebiyle satın alınamamış hazine mülkiyetindeki 206 dönüm arazinin satın alınması sağlanmıştır (Aydın Sanayi ve Enerji sf. 22, Yeni Asır 2015). Arazilerde altyapı çalışmaları tamamlanarak sanayiciye tahsise hazır yeni arsa üretimi yapılmış olacaktır (Aydın Sanayi ve Enerji sf. 22, Yeni Asır 2015). OSB'de ağırlıklı olarak makine sektöründe faaliyet gösteren firmalar yer almaktadır.

OSB Aydın şehir merkezinde İzmir-Denizli karayolu üzerinde bulunmaktadır. Demiryolu hattına takribi 3 km

uzaklıkta olan OSB, Adnan Menderes Havalimanına 103 km, Kuşadası limanına 68 km uzaklıktadır.

4.3. ORTAKLAR OSB

Aydın Ortaklar OSB'nin 24 Ocak 1997 tarihinde resmi gazetede yayımlanan Bakanlar Kurulu kararı ile kurulmasına karar verilmiş, Ocak 2004 tarihi itibariyle katılımcı kaydına başlanmıştır. 2008 yılında altyapı çalışmaları başlanan OSB yatırımcılar tarafından yoğun ilgi görmüş ve günümüzde doluluk oranı %96'ya ulaşmıştır. Bu sebeple OSB genişleme çalışmalarına başlamayı planlamaktadır (Aydın Sanayi ve Enerji sf. 28, Yeni Asır 2015). 112 hektar alanda karma tip olarak tasarlanan OSB'de hâlihazırda 13 firma faaliyet göstermekte ve 314 kişiye istihdam sağlamaktadır.

Ortaklar OSB, Ortaklar-Söke karayolu üzerinde kuruludur ve demiryolu hattına sadece 3 km uzaklıktadır. Ortaklar DDY İstasyonu yük taşıma imkânı sunmakta ve OSB girişine yükleme boşaltma istasyonu yapılması planlanmaktadır. Aydın şehir merkezine 40 km uzaklıkta bulunan tesis Adnan Menderes Havalimanına 84 km ve İzmir Limanına 101 km uzaklıktadır.

4.4. SÖKE OSB

Söke OSB Ege Bölgesi Sanayi Odası, Söke Ticaret Odası, İl Özel İdaresi ve Söke Belediyesi'nin girişimi ile 1996 yılında kurulmuş, 2000 yılında tüzel kişilik kazanmıştır. OSB Batı Söke Çimento fabrikasının arkasında yer alan Kızılılgın olarak adlandırılan mevkide 185 hektarlık alanda yer almaktadır. OSB'de Temmuz 2019 itibariyle 1.268 kişi istihdam edilmektedir.

Söke OSB merkezi bir konumda bulunmaktadır. İzmir-Aydın otoyoluna 10 km, Söke şehir merkezine 3,8 km ve Aydın şehir merkezine 49,7 km uzaklıktadır. Karayolu ulaşımı haricinde İzmir, Aydın ve Denizli istikametine demiryolu ulaşımı imkânı da bulunmaktadır. OSB Kuşadası limanına 28 km, İzmir limanına 109 km, İzmir Adnan Menderes Havaalanına ise 104 km uzaklıktadır. OSB'de 2019 yılı itibariyle toplam sanayi parsel sayısı 29'dur ve hepsi tahsis edilmiştir. Üretimdeki firma parsel sayısı ise 11'dir. Boş sanayi parseli yoktur.

4.5. NAZİLLİ OSB

Nazilli OSB'nin 1996 yılında Resmi Gazetede yayımlanan Bakanlar Kurulu kararı ile kurulmasına karar verilmiş, 1998 yılında fiilen faaliyete geçmiştir. Islah edilmiş 126 hektar alan üzerine kurulmuştur. Aydın'ın en genç OSB'si olmasına rağmen altyapısı tamamlanmış ve doğalgaz şebekesi bitirilmiş tek OSB olma özelliği taşımaktadır (Aydın Sanayi ve Enerji sf. 34, Yeni Asır 2015). Nazilli OSB arazi alanının 700 hektar daha büyütülüp 2.000 hektara çıkarılması için Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'na başvuruda bulunulmuştur. Böylelikle, Nazilli'nin sanayi kenti olma hedefine bir adım daha yaklaşılacak olup, istihdam ve katma değer artacaktır.

OSB'deki toplam sanayi parsel sayısı 66'dır. 42 adet parsel tahsis edilmiş olup 25 adetinde firmalar üretim yapmaktadır. 2 parsel boştur ve 15 parsel inşaat halindedir. OSB'de Temmuz 2019 itibariyle 2.011 kişi istihdam edilmektedir.

Nazilli OSB İzmir – Denizli ticaret koridorunda konumlanmıştır. Aydın'a 45 km, Denizli'ye 82 km uzaklıktadır. Nazilli tren istasyonu OSB'den sadece 3 km uzaklıktadır. Havayolu ve denizyolu taşımacılığı için İzmir Adnan Menderes Havalimanı ve Alsancak Limanı uygundur. OSB bu noktalara sırasıyla 139 km ve 156 km uzaklıktadır.

4.6. ÇİNE OSB

Çine OSB 2003 yılında kurulmaya başlanmış, günümüzde 283 hektar onaylı imar planına sahip bir OSB'dir. Özellikle gıda üreticilerinin tercih ettiği karma tip bu OSB adeta yatırımcıların ilgi odağı haline gelmiş olup Temmuz 2019 itibariyle 183 kişi istihdam edilmektedir.

Atık su arıtma projesi devam etmekte olup kara su ve peynir altı suyu arıtımı sağlanarak sanayicinin önü açılacaktır (Aydın Sanayi ve Enerji sf. 38, Yeni Asır 2015). OSB'de hemen yatırıma başlanacak nitelikte sanayi parselleri mevcuttur. Parseller tükense bile uygun konumuyla genişlemeye müsaittir. 2019 yılı itibariyle toplam parsel sayısının 73 adet olduğu OSB'de 67 adet parsel sanayicilerin kullanımına tahsis edilmiştir. 6 adet sanayi parseli boş ve 38 adet sanayi parseli ise inşa halindedir.

4.7. BUHARKENT OSB

Buharkent OSB İzmir – Denizli karayolu üzerinde bulunmakta olup Denizli merkeze sadece 30 km uzaklıktadır. OSB'ye 83,4 hektar alan tahsis edilip sınırları belirlenmiş, 2004 yılında da planlama çalışmalarına başlanmıştır. OSB kamulaştırma çalışmaları tamamlandığında 150 hektar alana ulaşılacaktır. 2019 yılı itibariyle toplam sanayi parsel sayısı 34 olup bu parsellerin hepsi boştur. Tarımsal faaliyetin yoğun olduğu bölgede OSB'nin varlığı tarıma dayalı sanayi yatırımları için avantaj sağlamaktadır.

Tablo 7: Organize Sanayi Bölgeleri İmar Çevre Yönetimi ve Altyapı Bilgileri, 2019

	İlgili Konu	Astim	Aydın	Çine	Nazilli	Ortaklar	Söke
İMAR BİLGİLERİ	Taks	0,55	0,55	0,55	0,55	-	0,70
	Kaks	0,70	0,70	0,70	0,70	0,70	0,55
	Sanayi Parsel Sayısı	246	59	73	66	34	29
	Tahsis Edilen Parsel Sayısı	130	59	67	40	32	29
	Üretimde Parsel Sayısı	106	48	13	25	13	11
	Boş Parsel Sayısı	-	-	6	2	2	-
	İnşa Aşamasında Parsel Sayısı	11	-	38	15	19	15
ALT YAPI	Yangın Suyu İnşaatı	Var	Yok	% 20 yapıldı. Devam ediyor.	Yok	Tamamlandı	Yok
	Hisrant Sistemi	Var	Tamamlandı	2 adet Hidrant mevcut	Var	Tamamlandı	Var
	Yağmur Suyu Kanalları	Var	Tamamlandı	Yok	Var	Tamamlandı	Var
	Kanalizasyon İnşaatı	Var	Tamamlandı	%70 yapıldı. Devam ediyor.	Tamamlandı	Tamamlandı	Tamamlandı
	Doğalgaz Dağıtım Şebekesi İnşaatı	Var	Tamamlandı	Yok	Tamamlandı	Devam Ediyor	Tamamlandı
	Elektrik Şebekesi İnşaatı	Var	Tamamlandı	%70 yapıldı. Devam ediyor.	Tamamlandı	Tamamlandı	Tamamlandı
	Telekomünikasyon İnşaatı	Var	Tamamlandı	Yok	Tamamlandı	Tamamlandı	Tamamlandı
	İnternet Sağlayıcı	Var	Yok	Uydu Yansıtıcı	Var	Tamamlandı	Var
	Yol Alt ve Üst Yapı İnşaatı	Var	Tamamlandı	%50 yapıldı. Devam ediyor.	Tamamlandı	Tamamlandı	Tamamlandı

ÇEVRE YÖNETİMİ

İlgili Konu	Astim	Aydın	Çine	Nazilli	Ortaklar	Söke
Çevre Yönetim Birimi	Yok	Yok	Yok	Yok	Tamamlandı	Yok
Merkezi Atık Su Arıtma Tesisi	Var	Var	Yok	Var	Tamamlandı	Yok
Atıksu Deşarj Ünitesi	Var	Var	Mansaplama ve Çine Çayı	Var	Tamamlandı	Yok
Su Dağıtım Şebekesi	Var	Var	%70 yapıldı. Devam Ediyor.	Var	Tamamlandı	Var
Su Temini	Var	Var	Derin Kuyu	Artezyen	Tamamlandı	Kuyu
Su Deposu	Var	Var	1000 m^3 Betonarme	Yok	Tamamlandı	Var
Su Dağıtımı	Var	Var	Yapılıyor.	Var	Tamamlandı	Yok
Su Hijyeni	Var	Var	Kullanma Suyu	Evet	Tamamlandı	Yok
Çöp Toplama Ve Genel Temizlik	Var	Genel Temizlik	Yok	Genel Temizlik	Genel Temizlik	Var
Elektrik Alınan Merkeze Uzaklık	2 km	10 km	OSB Sınırları içinde	2,7 km	15 km	700 mt
Elektrik Temini	Var	Var	TEİAŞ-ADM EDAŞ	Nazilli TEİAŞ TM	AYDEM OG HATTI	Var
Elektrik Kurulu Gücü	13 MVA	15 MW	1,8 MW	22 MW	30 MW	38950 KVA
Elektrik Satış Fiyatı	0,377691 TL/KWh	0.208 TL / KWH	0,36 TL(EPDK)	0,205 TL/kWh	0.205219-TL	Sabit Değil
Elektrik Dağıtım Şebekesinin Özelliği	Yeraltı ve Havai	Yeraltı ve havai	OG-AG Müşterek Hat	Yer Altı	Yeraltı OG	Orta Gerilim
Elektrik Dağıtım Şebekesi Gerilim Kademesi	31,5 kV	31,5 kV	31,5-0,4 kV	31,5 kV.	31,5 kWa	31.5 kV
Doğalgaz Şebekesi	Var	Yok	Yok	Var	Devam Ediyor	Var
İtfaiye Merkezi	Var	-	Yok	Yok	Devam Ediyor	Yok
Ortak Sağlık Birimi	Yok	Var	Yok	Yok	Devam Ediyor	Yok
Acil Servis	Yok	-	Yok	Yok	Devam Ediyor	Yok

	İlgili konu	Astim	Aydın	Çine	Nazilli	Ortaklar	Söke
ÇEVRE YÖNETİMİ	Güvenlik	Yok	Var	Yok	Yok	Devam Ediyor.	Var
	Tır Parkı Ve Kantar	Yok	-	Yok	Var	Tır Parkı Var.	Kantar
	Sosyal Tesisler	Var	Var	Yok	Var	Var	Proje Aşamasında
UZAKLIK	Yerleşim Yerine Uzaklık (km)	0	3	Yok	2	3	1
	Hava Limanına Uzaklık (km)	80	110	Yok	140	75	90
	Limana Uzaklık (km)	120	130	Yok	163	102	110

Bölüm 5

ULAŞIM & LOJİSTİK

5. ULAŞIM VE LOJİSTİK

Aydın ili ulaşım ve lojistiğinin bel kemiğini 750 km karayolu ulaşım ağı, 145 km demiryolu ulaşım ağı ile Kuşadası ve Didim limanları oluşturmaktadır.

Aydın ili önemli bir ulaşım bağlantısı olan İzmir – Antalya karayolu üzerinde yer almaktadır. İzmir, Manisa, Denizli ve Muğla şehir merkezlerine karayolu ile en fazla iki saat uzaklıkta bulunan Aydın, Türkiye'nin önemli ticaret, sanayi ve turizm kentlerinden İstanbul'a 583 km, Ankara'ya 586 km, Bursa'ya 428 km ve Antalya'ya 343 km uzaklıktadır.

Tablo 8: Aydın Karayolu Ulaşım Ağı, 2019

Otoyol Uzunluğu (km)	53
İl Yolu Uzunluğu (km)	391
Devlet Yolu Uzunluğu (km)	304
Toplam (km)	748

Kaynak: Karayolları Genel Müdürlüğü, Devlet ve İl Yolları Envanteri, 2019

İl özellikle son yıllarda yapılan kamu yatırımları ile ulaşımda gelişmişlik standartlarını yakalamıştır. 2003 – 2018 yılları arasında toplam 267 km bölünmüş yol yapılarak toplam bölünmüş yol uzunluğu 381 km'ye ulaşmıştır[2]. İlimizde 53 km otoyol, 306 km devlet yolu ve 391 km il yolu olmak üzere toplam 750 km yol bulunmaktadır. İlimizde bulunan 427 km'lik yol sathi kaplama, 258 km'lik yol ise asfalt betonundan oluşmaktadır.

Tablo 9: Yol Ağı Cinsi, 2019

Asfalt Betonu (km)	258
Sathi Kaplama (km)	427
Stabilize (km)	0

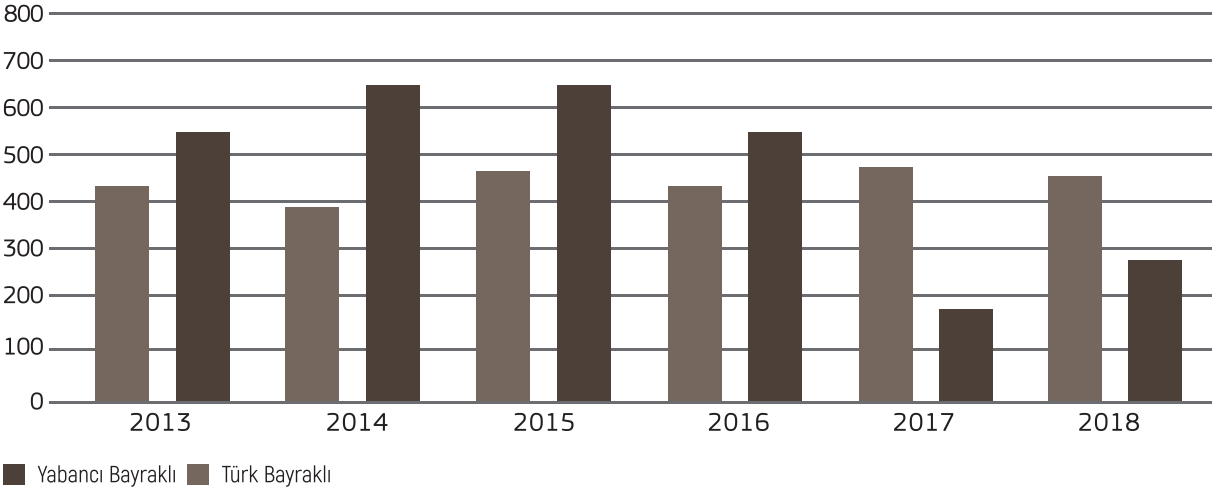
Kaynak: Karayolları Genel Müdürlüğü, Devlet ve İl Yolları Envanteri, 2019

Anadolu'da ilk demiryolu hattı inşasına İzmir – Aydın illeri arasında bir İngiliz firmasına verilen imtiyaz ile 1856 yılında başlanmış ve 1866 yılında hat tamamlanarak kullanıma açılmıştır. Bu hat ilerleyen yıllarda Manisa ve Denizli illerine doğru genişletilmiştir.

[2] *Aydın Valiliği İl Brifing Raporu 2018*

Aydın il sınırları içinde kalan demiryolu uzunluğu 145 km'dir. İzmir limanına kadar yolcu ve yük taşımacılığı yapılmaktadır. TCDD 2016 yılı istatistiklerine göre Aydın ana hattı üzerinde gelen yolcu sayısı 1.330.795 kişi ve giden yolcu sayısı 1.337.270 kişidir. Aynı yıl hat üzerinde 271.829 ton giden ve 92.506 ton gelen olmak üzere toplam 364.335 ton yük taşınmıştır.

Grafik 5: Kuşadası Limanına Uğrayan Gemi İstatistikleri, (2012 – 2018)

Kaynak: Deniz Ticareti Genel Müdürlüğü, İstatistikler, Gemi İstatistikleri, 2019

Türkiye'nin en önemli kruvaziyer limanı olan Kuşadası limanı 2003'de özelleştirilerek 30 yıllığına kiralanmıştır. Gemi kabul kapasitesi 2.400 gemi/yıl olan limana 2018 yılında 275 tanesi yabancı olmak üzere 729 gemi giriş yapmıştır. Yaz aylarında yoğun olan liman 2018 yılında gelen, giden ve transit yolcu olmak üzere toplam 121.821 kurvaziyer yolcusunu ağırlamıştır. Ulusal ve uluslararası alanda yaşanan gelişmeler nedeniyle 2016 ve 2017 yıllarında bu rakamlarda bir miktar düşüş yaşansa da 2018 yılında limana gelen yabancı bayraklı gemi sayısında bir artış olmuştur.

İl yat turizmi olanakları ile de öne çıkmaktadır. Kuşadası Yat Limanı 600 tekne kapasite ile hizmet vermektedir. Sisam adasına seferlerin düzenlendiği limanda ayrıca tekne turları da yapılmaktadır.

Didim Yat Limanı 2007 yılında yap – işlet – devret esasına göre inşa edilmiş olup 30 ayda tamamlanarak 2009 yılında hizmete girmiştir. Liman denizde bağlama için 450 ve karada park için 650 tekne kapasiteye sahiptir.

Bölüm 6

TARIMSAL ÜRETİM

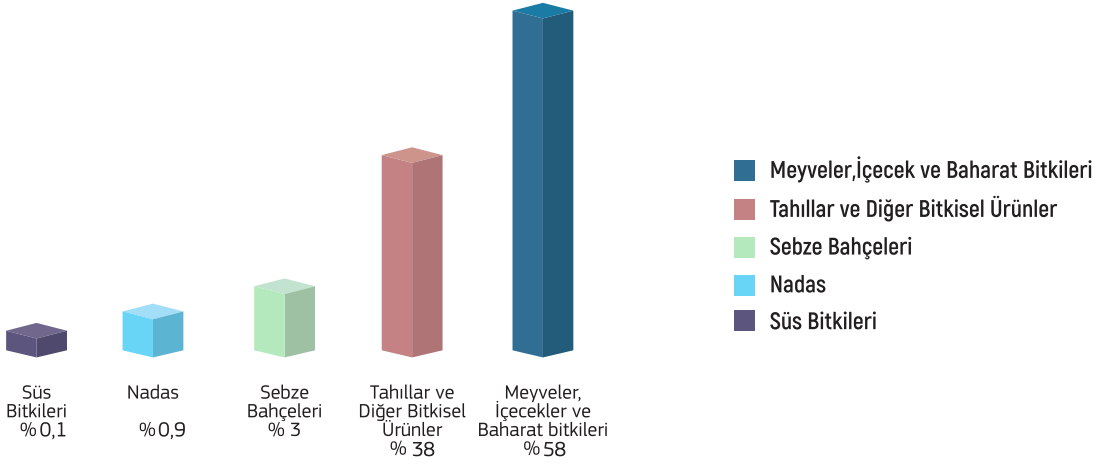

6. TARIMSAL ÜRETİM

Aydın ekonomisinde tarım ve tarım dayalı sanayi en önemli sektör olarak göze çarpmaktadır. İlin tarıma elverişli toprakları, zengin su kaynakları ve uygun iklimi Akdeniz tipi bitkisel üretimin yapılmasına imkân tanımaktadır.

Grafik 6: Aydın İli Tarımsal Arazi Kullanımı, 2018

Kaynak: TÜİK, Veritabanları, Bitkisel Üretim İstatistikleri, Tarım Alanı 2019

TÜİK 2018 yılı verilerine göre tarım yapılan arazilerin yüzölçümü 356.569 ha olup ilin yüzölçümünün (800 bin ha) % 44,6'sına eşittir. Aydın İli Tarımsal Yatırım Rehberi 2016 verilerine göre ilde çiftçi kayıt sistemine kayıtlı çiftçi sayısı 51 bin 188 kişidir. Tarımsal arazi kullanımı verileri incelendiğinde toplam tarım arazisinin %60,4'ünün (215.472 ha) meyveler, içecek ve baharat bitkileri ekimine, %36,2'sinin (129.089 ha) tahıllar ve diğer bitkisel ürünler üretimine, %2,7'sinin (9.699 ha) sebze bahçelerine, 0,61'inin (2.276 ha) nadasa ve yaklaşık 32 ha'lık alanın süs bitkileri yetiştiriciliğine ayrıldığı görülür. En geniş ekim alanı meyveler, içecek ve baharat bitkilerine ayrılmıştır.

İlde yetiştirilen katma değeri en yüksek tarım ürünleri incir, kestane, zeytin ve pamuktur. Bunun yanı sıra il kereviz (sap), turunç, enginar, çilek, börülce ve bamya üretiminde iddialıdır. 2018 yılı TÜİK verilerine göre Aydın Türkiye'de üretilen toplam kereviz (sap) üretiminin %75,08'ini, enginar üretiminin %15,73'ünü, çilek üretiminin %14,48'ini, börülce ve bamya üretiminin sırasıyla %10,9 ve %10,6'sını tek başına karşılamaktadır.

Tablo 10: Aydın İli Tarımsal Üretim Üstünlükleri (Ton), 2018

Ürün	Aydın	Türkiye	Oran
Kereviz (Sap)	1.636	2.179	75,08
İncir (Yaş)	186.346	306.499	60,80
Kestane	26.248	63.580	41,28
Arpa (Yeşilot)	158.051	416.963	37,91
Turunç	504	2.052	24,56
Yem Şalgamı	52.715	298.373	17,67
Zeytin (Yağlık)	168.904	1.073.472	15,73
Enginar	6.129	39.477	15,53
İtalyan Çimi (Yemlik)	66.947	448.086	14,94
Çilek	63.843	440.968	14,48
Triticale (Yeşilot)	25.674	190.730	13,46
Börülce (Taze)	1.924	17.657	10,90
Pamuk (Lifli)	106.165	976.600	10,87
Pamuk (Çiğit)	167.627	1.542.000	10,87
Pamuk (Kütlü)	279.377	2.570.000	10,87
Bamya	3.094	29.111	10,63

Kaynak: TÜİK, Veritabanları, Bitkisel Üretim İstatistikleri, 2018

Türkiye, 2017 yılı FAO verilerine göre 305.689 ton[3] incir üretimi ile Dünya incir üretiminde lider ülke olup toplam incir üretiminin yaklaşık %26,5'ini tek başına karşılamaktadır. Türkiye'de incirin en fazla üretildiği il Aydın'da aynı yıl 185.412 ton[4] incir üretilmiştir. Bu miktar Türkiye toplam incir üretiminin %60'ına denk gelmektedir. İlgili veriler değerlendirildiğinde Aydın'ın incir üretiminde küresel bir öneme sahip olduğu ortaya çıkmaktadır.

İlin ekolojik durumu özellikle meyvenin olgunlaşma dönemindeki sıcaklık, nem ve rüzgar koşulları Aydın incirinin kalitesini en yukarıya taşımaktadır. Yaş, kuru ve ezme şeklinde tüketilen incir ilin en önemli ihraç ürünlerindendir.

Aydın ilinde en çok yetişen tarım ürünlerinden biri de kestanedir. İlde kestane tarımı tamamen doğal koşullarda, tarımsal ilaç ve suni gübre kullanılmadan yapılmaktadır.

[3] FAOSTAT, http://faostat.fao.org /

[4] Türkiye İstatistik Kurumu, http://tuikapp.tuik.gov.tr /

2017 yılı FAO verilerine göre Çin 1.939.719 ton[5] kestane üretimi ile dünyanın en çok kestane üreten ülkesi olup toplam üretimin %83'lük kısmını kendisi karşılamaktadır. Çin'i %4,4'lük payı ile Bolivya ve %3,2'lik payı ile Türkiye izlemektedir.Ülkemizde 2017 yılında 62.904 ton kestane üretilmiştir. Aydın aynı yıl 24.304 ton kestane üretimi yaparak %38,6'lık bir paya sahip olmuştur. İlimiz Türkiye kestane üretiminin üçte birini tek başına karşılamakta aynı zamanda kestanenin en çok üretildiği il olma özelliği taşımaktadır. Türkiye kestane ihracatında İtalya ve Yunanistan başta olmak üzere AB ülkeleri, Suudi Arabistan, Lübnan ve İsrail gibi Ortadoğu ülkeleri başı çekmektedir (P. Karahocagil ve İ. Tosun 2004, Kestane, Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü-Bakış). İhracata giden üretimin önemli bir bölümünü ise Aydın karşılamaktadır.

Barış ve umudun temsilcisi olarak görülen zeytinin anavatanı Akdeniz kıyılarıdır. Nitekim dünyada zeytinin en çok üretildiği ilk dört ülke Akdeniz ülkeleri olarak adlandırılan İspanya (6.549.499 ton), Yunanistan (2.720.488 ton), İtalya (2.576.891 ton) ve Türkiye'dir (2.100.000 ton)[6]. Türkiye'de 2018 yılında 1.073.472 ton yağlık ve 426.995 ton sofralık zeytinyağı üretilirken aynı yıl Aydın'da 168.904 ton yağlık ve 31.985 ton sofralık zeytin üretilmiştir. İl Türkiye yağlık zeytin üretiminin %15,8'ini karşılamakta ve ülkemizde en çok yağlık zeytin yetiştirilen il olma özelliğini taşımaktadır. Aynı zamanda ilimiz Türkiye sofralık zeytin üretiminin %7,5'ini karşılamaktadır ve en fazla sofralık zeytin üretilen 3. ildir.

Aydın'da narenciye bahçeleri (portakal, limon ve mandalina), mısır, domates, biber, patlıcan gibi sebze türleri, ceviz ve badem, ayva, şeftali, erik ve çilek gibi meyveler de önemli tarımsal ürünler arasında yer almaktadır. Örneğin domates Dalama, çilek Sultanhisar ve Atça, erik Umurlu, portakal ise Sultanhisar ilçesinde öne çıkmaktadır. Elma ve kiraz yetiştiriciliği ise yeni başlamakla birlikte gittikçe yaygınlaşmaktadır. Ayrıca hayvancılıkta kullanılmak üzere silaj ve fiğ gibi yem sanayiine yönelik üretim de yapılmaktadır. Organik tarım ve iyi tarım uygulamaları konularında da son yıllarda Aydın'da bilinçlenme ve yaygınlaşma görülmektedir.

[5] FAOSTAT, http://faostat.fao.org /

[6] FAOSTAT, http://faostat.fao.org /Erişim tarihi: 16 Nisan 2019. Veriler 2017 yılına aittir.

Tablo 11: Organik Bitkisel Üretimde Aydın İlinin Yeri, 2017

İl Adı	Çiftçi Sayısı	Üretim Alanı (Ha)	Üretim (Ton)
Aydın	13.588	70.815	360.228
Van	5.541	70.589	259.147
Manisa	4.143	22.255	259.142
Niğde	564	7.727	186.973
Erzurum	2.540	35.009	149.233
Kars	3.593	53.550	123.997
Ağrı	1.722	42.350	115.173
İzmir	3.416	22.046	84.723
Şanlıurfa	440	14.125	79.651
Muş	2.342	35.802	77.691

Kaynak: TÜİK, İstatistiki Göstergeler, Bölgesel İstatistikler, Organik Bitkisel Üretim

Dünyada organik sertifikalı ürünlere olan ilginin hızla artması, organik tarım sektörünü önemli bir yatırım tercihi haline getirmiştir. Organik tarım ürünü üretimi ile Türkiye'de birinci sırada yer alan Aydın, yaklaşık 71 bin hektarlık alanda yıllık 360.228 tonluk bir üretim hacmine sahiptir. Türkiye'de organik tarım ile uğraşan çiftçi sayısının en fazla olduğu (13.588 kişi) il olan ilimiz her gün bir yenisi açılan modern tesisleri ve deneyimli çiftçisi ile ülke sıralamasında yakın zamanda ilk sırada yer alacaktır.

Tablo 12: Hayvansal Üretim, 2014-2018

Hayvansal Üretim	2014	2015	2016	2017	2018
Süt (İnek, Ton)	426.421	425.992	434.428	496.747	531.419
Süt (Manda, Ton)	174	195	185	215	201
Süt (Koyun, Ton)	8.007	7.921	7.884	8.470	9.513
Süt (Keçi, Ton)	4.962	5.217	4.903	5.077	5.032
Yapağı (Ton)	407	414	410	436	491
Keçi Kılı ve Tiftik (Ton)	43	45	42	43	45
İpek Böceği Kutu (Adet)	71	167	358	273	293
İpek Böceği Koza (Ton)	1	1	2	2	1
Kovan (Adet)	239.877	268.110	278.210	280.386	281.060
Bal (Ton)	3.447	4.007	3.958	4.357	4.227
Balmumu (Ton)	133	132	130	135	125

Kaynak: TÜİK, Konularına Göre İstatistikler, Hayvancılık İstatistikleri

Aydın ilinde, 2014-2018 yılları arasında gerçekleşen hayvansal ürün üretim miktarları yukarıdaki tabloda sunulmuştur. İnek sütü üretiminin son dört yılda sürekli arttığı görülmektedir. Manda, koyun ve keçi sütü üretimi ise belirli bir aralık arasında dalgalı bir seyir izlemiştir. Ancak koyun sütünün son üç yıldır sürekli artması dikkat çekmektedir. Yapağı ve Keçili Kılı ve Tiftik üretiminde de radikal değişiklikler yaşanmamıştır. İpek böceği yetiştirilen kutu sayısı 2014-2016 yılları arasında hızlı bir artış göstermiştir. 2014 yılında 71 adet olan kutu sayısı 2016 yılında yaklaşık beş kat artarak 358 adede ulaşmıştır. Bu sayı 2018 yılında azalarak 293 adet olmuştur. Koza miktarı ise 2016 ve 2017 yıllarında iki tona ulaşmış, 2018 yılında ise tekrar bir tona düşmüştür. Arı kovanı sayısı son beş yılda sürekli artış göstermiştir ancak bal ve balmumu üretimi dalgalı bir seyir izlemiştir.

Tablo 13: Hayvan Varlığı (2014 – 2018)

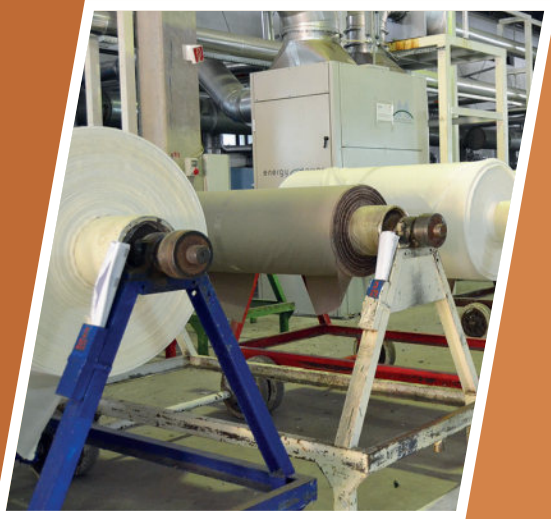
Hayvan Varlığı	2014	2015	2016	2017	2018
Sağılan Hayvan Sayısı (Baş)	263.287	263.807	262.328	285.844	308.597
Kırkılan Hayvan Sayısı (Baş)	292.740	299.340	292.076	306.093	339.220
Kanatlı (Sayı)	2.960.594	3.420.295	3.513.452	2.973.866	3.632.854

Kaynak: TÜİK, Konularına Göre İstatistikler, Hayvancılık İstatistikleri

2014- 2018 yılları arasında, sağılan ve kırkılan hayvan sayısı 2016 yılı hariç sürekli artmıştır. Belirtilen tarihlerde ise kanatlı sayısı 2017 yılı hariç sürekli artış göstermiştir.

Bölüm 7

SANAYİ ÜRETİMİ

7. SANAYİ ÜRETİMİ

Aydın; tarım, turizm ve enerji sektörleri yanında sanayi sektöründe de önemli bir potansiyele sahiptir. İmalat sanayi Aydın'da 1950'li yıllardan sonra gelişmeye başlamıştır. Tarımsal üretime paralel olarak genellikle iç pazara yönelik gıda, dokuma ve tarım araçları imalatında gelişme gösterirken, ilde 1937 yılında faaliyete geçen Nazilli Basma Fabrikası'nın dışında yüzyılın ilk yarısında büyük ölçekli başka bir yatırım gerçekleşmemiştir. Öte yandan il genelinde elde edilen tarımsal ürünlerin ihracat amacıyla İzmir Limanı'na sevki ve söz konusu ilde daha önce gelişme gösteren sanayi yatırımları sonucunda, daha ziyade İzmir'in üretimine hammadde sağlayan bir il konumuna gelmiştir.

1950'li yıllardan itibaren ise ildeki sanayi yatırımlarının dokumacılık, inşaat malzemeleri ve metal eşya imalatı alanlarında yoğunlaştığı gözlenmektedir. 1958'de faaliyete geçen Kemer Hidroelektrik Santrali ise ildeki sanayi yatırımlarına hız kazandırmıştır. Bu tarihten itibaren tuğla, kiremit, çimento, otomotiv, tekstil ve gıda sanayi büyük gelişme göstermiştir.

Bölgedeki iller bazında istihdam verileri incelendiğinde Aydın ilinde tarım istihdamının %50'lere ulaştığı ve tarım yoğun nüfusun daha çok kırsalda toplandığı görülmektedir. Sanayi sektöründe çalışanlar daha çok Merkez, Nazilli, Söke ilçelerinde, hizmet sektöründe çalışanlar ise Merkez, Nazilli ve turistik merkez olan Kuşadası ilçelerinde yoğunlaşmıştır (Çevre Düzeni Eylem Planı).

İlimizde kapasite raporuna sahip firma sayısı 2017 yılı itibariyle 676'dır. Kapasite raporuna sahip firma personelinin uzmanlık alanlarına göre dağılımını gösteren tablo aşağıda sunulmuştur.

Tablo 14: Kapasite Raporu ve Personelin Uzmanlık Alanlarına Göre Dağılımı, 2018

İl/Ülke	Kapasite Raporu	Mühendis	Teknisyen	Usta	İşçi	İdari	Toplam
Aydın	731	1.100	1.449	1.596	21.360	3.136	28.641
Türkiye	73.309	142.098	144.055	204.299	2.267.206	347.280	3.178.247

Kaynak: TOBB Sanayi Kapasite Raporu İstatistikleri, 2019

Türkiye'de 2018 yılında düzenlenen kapasite raporlarının %0,99'u Aydın'da düzenlenmiştir. Aydın ilinde kayıtlı sanayi işletmelerinde çalışan kişi sayısı 28.641'dir. Bunların %3,84'ü mühendis, %84,2'si teknisyen, usta ve işçi ve %11'i ise idari personeldir.

Sanayide çalışanların, %34'ü gıda ürünleri imalatı sektöründe, %17,3'ü makine ve ekipmanlar sektöründe, %10,4'ü metalik olmayan mineral ürünler sektöründe istihdam edilmektedir[7]. Aydın ilinde bulunan sanayi işletmelerinin çalışan sayılarına göre %70,3'ü mikro ölçekli, %21,8'i küçük ölçekli, %6,4'ü orta ölçekli, %1,5'i büyük ölçeklidir[8].

Sanayi işletmelerinin sektörel dağılımına bakıldığında; gıda ürünleri imalatının (%35,6), ağaç ve mantar ürünlerinin (%10) ve makine ve ekipman imalatının (%9) ile ilk sıralarda yer aldığı görülmektedir[9].

2018 yılında düzenlenen kapasite raporlarının ilgili oldukları iş kolları incelendiğinde de gıda ürünleri imalatının ağırlığı fark edilmektedir.

Tablo 15: Kapasite Raporu En Çok Kodlanan İş Kodları, 2018

Sıra	Açıklama	Kapasite Raporu Sayısı
1	Diğer meyveler (muz, hurma, incir, ananas, avokado, guava, mango, MANGOSTEEN, turunçgiller, üzüm, fındık ve ceviz hariç) - kurutulmuş	61
2	Zeytin yağı üretiminden arta kalan küspe ve katı artıklar (prina dahil)	51
3	Pamuk tohumu yağı üretiminden arta kalan küspe ve katı atıklar	44
4	Pamuk (kardelenmiş veya taranmış)	40
5	Kayısı - kurutulmuş	31

Kaynak: TOBB Sanayi Kapasite Raporu İstatistikleri, 2019

Gıda imalat sanayisinin öne çıkan özelliği, yörenin geleneksel bir tarım ürünü olan zeytinin değerlendirilmesine yönelik zeytin işleme ve zeytinyağı imalat dallarının gıda sanayi içerisinde önemli bir ağırlığının olmasıdır. Un, ekmek, şekerli gıda maddeleri, süt ürünleri üretimi ve meyve paketlemeye yönelik gıda sanayi alt dalları da öne çıkan diğer alanlardır.

[7] Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2017), 81 İl Sanayi Durum Raporu, Ankara.
[8] Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2017), 81 İl Sanayi Durum Raporu, Ankara.
[9] Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2017), 81 İl Sanayi Durum Raporu, Ankara.

İlin en önemli imalat sanayi alt sektörlerinden birisi metal eşya, makine-teçhizat imalat sanayiidir. Bu sektördeki işletmelerin büyük bir bölümü tarım araçları üreten, bir kısmi da ağırlıkla İzmir'deki makine imalat ve otomotiv sanayisine parça üreten yan sanayi durumundadır. Tarım sektörünün gelişmiş olduğu ilde özel bir önem taşıyan tarım iş makineleri sanayisinde; pulluk, diskaro, gübre serpme makineleri, pülverizatör gibi tarım iş makineleri yüksek kalitede üretilmektedir. Türkiye'nin en büyük dondurma makineleri, derin dondurucu ve dondurma muhafazası üreten firması Aydın'dadır.

İlimizdeki başlıca sanayi tesisi türleri; tekstil makinaları sanayi, zeytinyağı sıkma makinaları sanayi, derin dondurucu ve dondurma makinaları sanayi, çimento sanayi, motosiklet montaj tesisi, otomotiv yan sanayi (jant-vites kutusu dişlisi- motosiklet piston ve segmanları) sabun sanayi, hidrolik mil ve boru imalat sanayi, kızgın yağ ve kalorifer kazanları imalat sanayi, hidrolik iş makinaları sanayi, maden öğütme tesisleri, tarım makinaları imalat sanayi, panel radyatör imalat sanayi, yem sanayi, mermer işleme tesisleri, iplik, dokuma ve hazır giyim sanayidir. Ayrıca pamuk, incir, zeytin, kestane, narenciye, sebze, et ve süt ürünlerini işleyen tesisler ile birlikte tarıma dayalı sanayi de oldukça güçlüdür.

Tablo 16: İş Kayıtlarına Göre Girişim Sayıları, 2017

Sektör	Girişim Sayıları
Toptan ve perakende ticaret; motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı	21.362
Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri	7.683
Ulaştırma ve depolama	6.963
Diğer hizmet faaliyetleri	5.700
İmalat	5.497
İnşaat	4.753
Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler	2.844
Gayrimenkul faaliyetleri	1.152
İdari ve destek hizmet faaliyetleri	888

Sektör	Girişim Sayıları
Kültür, sanat, eğlence, dinlence ve spor	874
Tarım, ormancılık ve balıkçılık	672
İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri	478
Bilgi ve iletişim	374
Eğitim	354
Finans ve sigorta faaliyetleri	250
Su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri	92
Madencilik ve taşocakçılığı	86
Elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtımı	57

Kaynak: TÜİK, Bölgesel İstatistikler, Sanayi İstatistikleri, 2019

Aydın'daki girişimlerin iş kayıtlarına göre mevcut dağılımı incelendiğinde tüm girişimlerin %9,1'inin imalat alanında faaliyet gösterdiği görülür. Girişim sayılarının en yüksek olduğu ilk üç sektör toptan ve perakende ticaret; motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı, konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri ve ulaştırma ve depolamadır.

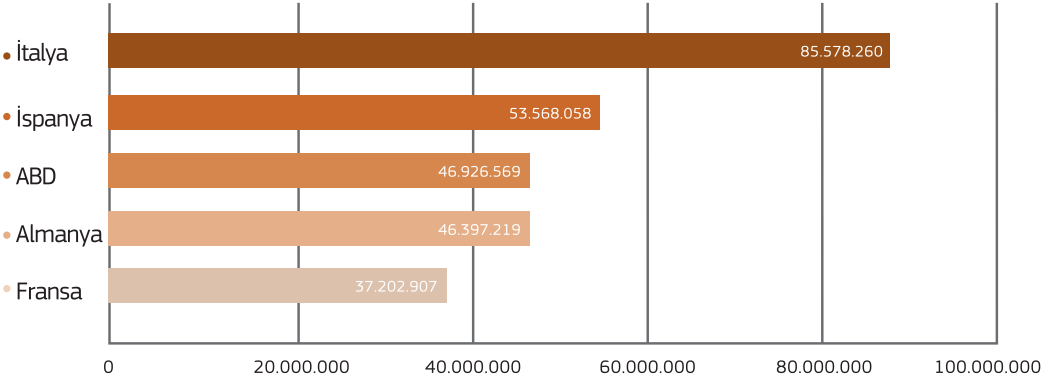
Tablo 17: Aydın İli İhracatı, 2014-2018 (1000 $)

	2014	2015	2016	2017	2018
Türkiye	157.610.158	132.194.403	142.529.584	157.006.438	167.933.943
TR 32	3.902.909	3.061.461	3.436.411	3.827.208	4.329.115
Aydın	**744.570**	**586.318**	**617.679**	**701.988**	**720.943**
Türkiye İhracatındaki Payı (%)	0,47	0,44	0,43	0,45	0,43
TR 32 İhracatındaki Payı (%)	19,08	19,15	17,97	18,3	16,7

Kaynak: TUİK, Veritabanı, Dış Ticaret İstatistikleri, 2019

Aydın'ın ihracat değerleri 2014-2018 yılları arasında dalgalı bir seyir izlemiştir. İhracat değerlerinde yaşanan dalgalanmaya paralel olarak ilin Türkiye ihracatındaki payı da belirtilen zaman aralığında artıp azalmıştır. 2014 yılında Türkiye ihracatının %0,47'sini karşılayan il, 2018 yılına gelindiğinde toplam ihracatın %0,43'ünü karşılayabilmiştir. İlin TR32 Düzey 2 Bölgesi ihracatındaki payı düşüş göstermektedir. İl bölge içindeki en yüksek payını %19,15 ile 2015 yılında almıştır. 2018 yılında ilin bölge ihracatından aldığı pay %16,7 olarak ölçülmüştür.

Grafik 7: Aydın'dan En Fazla İhracat Yapılan 5 Ülke ve İhracat Değerleri, 2018

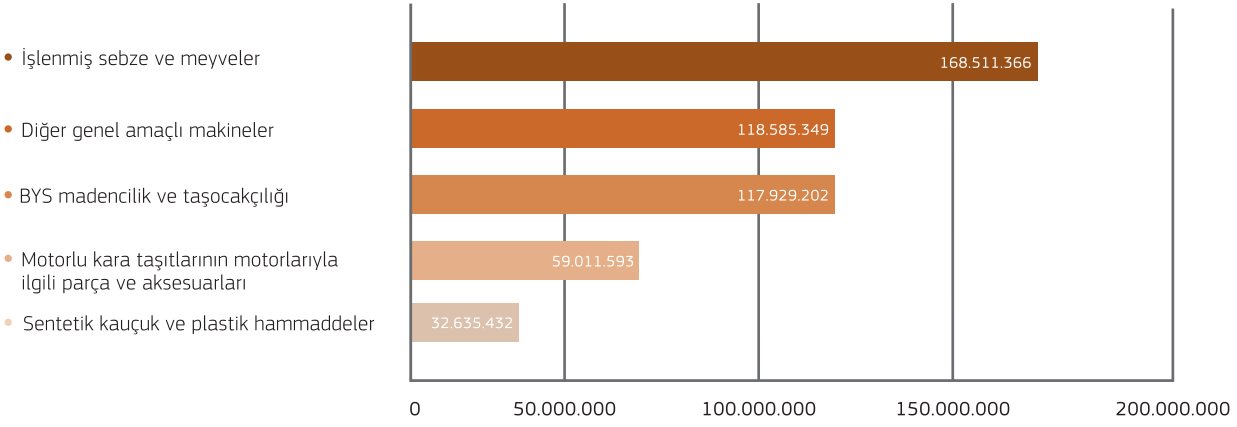

Kaynak: TUİK, Veritabanı, Dış Ticaret İstatistikleri, 2019

Aydın'dan en fazla ihracat yapılan ülke İtalya'dır. İlin İtalya ile olan ihracat hacmi yaklaşık 86 milyon dolar civarındadır. İtalya'yı İspanya, ABD, Almanya ve Fransa izlemektedir.

Grafik 8: Aydın'dan İhracatı En Fazla Yapılan Beş Ürün Grubu ve İhracat Değerleri, 2018

Kaynak: TUİK, Veritabanı, Dış Ticaret İstatistikleri, 2019

İşlenmiş sebze ve meyveler 168 milyon dolar ihracat hacmi ile Aydın'ın en fazla ihraç ettiği üründür. Bunu genel amaçlı makineler (diğer), madencilik ve taş ocakçılığı (diğer), motor parça ve aksesuarları (Motorlu kara taşıtları) ve sentetik kauçuk ve plastik hammaddeler takip etmektedir.

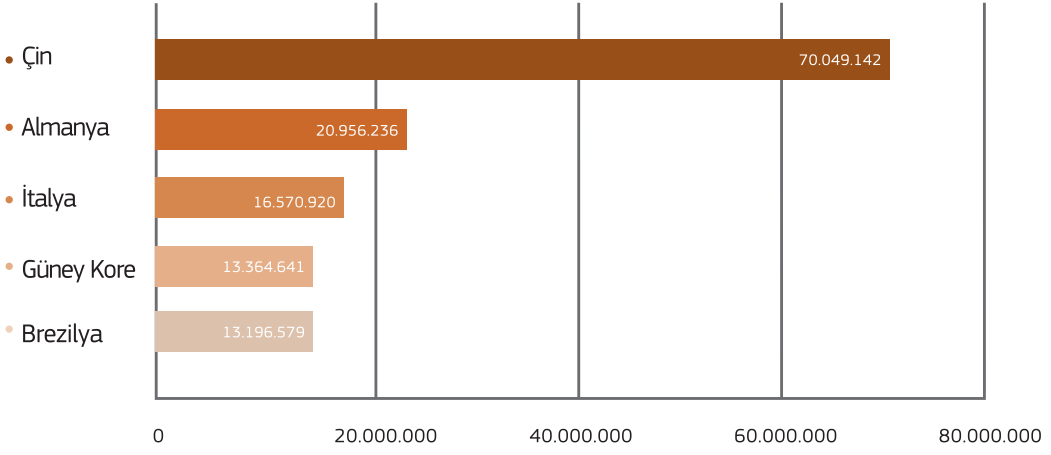
Tablo 18: Aydın İli İthalatı 2014-2018 (1000 $)

	2014	2015	2016	2017	2018
Türkiye	242.177.117	207.203.370	198.618.235	233.798.557	223.047.438
TR 32	2.549.886	2.187.287	2.130.788	2.532.515	2.483.797
Aydın	**244.622**	**271.462**	**271.682**	**247.579**	**258.624**
Türkiye İthalatındaki Payı (%)	0,1	0,13	0,14	0,10	0,12
TR 32 İthalatındaki Payı (%)	9,59	12,41	12,75	9,78	10,4

Kaynak: TUİK, Veritabanı, Dış Ticaret İstatistikleri, 2019

Aydın ithalat değerleri 2014-2018 yılları arasında dalgalı bir seyir izlemiştir. 2014 yılında 244 milyon dolar olan ithalat değeri 2015 ve 2016 yıllarında artış göstermiştir. 2017 yılına gelindiğinde ise gerileyerek 247 milyona düşmüştür. 2018 yılında tekrar yükselişe geçen ithalat, seneyi 258 milyon dolar ile kapamıştır. İlin Türkiye ithalatındaki payı %0,10'larda seyretmektedir. İlin bölge ithalatındaki payı değişkenlik göstermekle birlikte en yüksek değerini %12,75 ile 2016 yılında yakalamıştır. İhracat değerlerinin yüksekliğine karşı düşük ithalat değerleri ili net ihracatçı yapmaktadır.

Grafik 9: Aydın'ın En Fazla İthalat Yaptığı Beş Ülke ve İthalat Değerleri ($), 2018

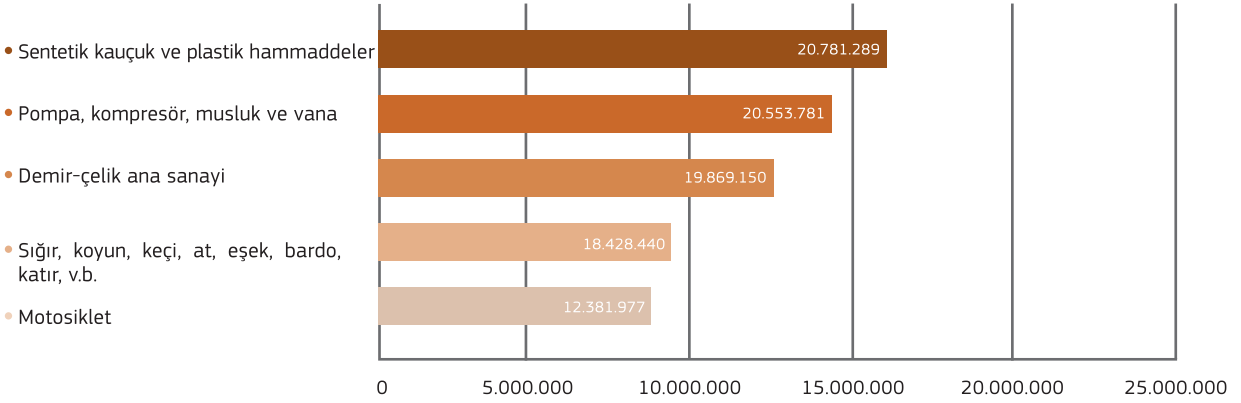
Kaynak: TÜİK, Veritabanı, Dış Ticaret İstatistikleri, 2019

Aydın'ın en fazla ithalat yaptığı ülke Çin'dir. İlin Çin ile olan ithalat hacmi yaklaşık 70 milyon dolardır. Çin'i 21 milyon dolar ithalat ile Almanya takip etmektedir. İtalya, Güney Kore ve Brezilya, Almanya'dan sonra en fazla ithalat yapan ülkelerdir. İthalat ve ihracat yani dış ticaret ilişkileri incelendiğinde en yoğun ilişkinin İtalya ile kurulduğu görülmektedir.

ISIC sınıflandırma sistemine göre Aydın ilinin 2018 yılında en fazla ithal ettiği ürün yaklaşık 21 milyon dolar ithalat hacmi ile sentetik kauçuk ve plastik hammaddeler olmuştur.

2018 yılında Türkiye'de 7.349 patent başvurusu yapılmış, 2.805 patent tescil edilmiştir. TR32 Bölgesi'nde ise 103 patent başvurusu yapılmış, 21 patent tescil edilmiştir. Aynı yıl Aydın ilinde 32 patent başvurusu yapılmıştır. Bu oran Türkiye'de yapılan toplam patent başvurularının %0,44'üne, TR32 Bölgesi'nde yapılan başvuruların ise %31'ine denk gelmektedir. Aynı yıl ilde 8 patent tescil edilmiştir.

Grafik 10: Aydın'ın En Fazla İthal Ettiği Beş Ürün Grubu ve İthalat Değerleri, 2018

Kaynak: TÜİK, Veritabanı, Dış Ticaret İstatistikleri, 2018

Tablo 19: Patent, Faydalı Model, Endüstriyel Tasarım Başvuru ve Tescil Sayıları, 2018

	Patent		Faydalı Model		Endüstriyel Tasarım	
	Başvuru	Tescil	Başvuru	Tescil	Başvuru	Tescil
Türkiye	7.349	2.805	2.698	307	7.630	7.011
TR32	103	21	72	12	141	112
Aydın	32	8	24	8	54	28

Kaynak: Türk Patent Enstitüsü, İstatistikler, 2018

Türkiye'de 2018 yılında 2.698 faydalı model başvurusu yapılmış olup 307 faydalı model tescil edilmiştir. Aynı yıl TR32 Bölgesi'nde 72 faydalı model başvurusu yapılmış, 12 faydalı model tescil edilmiştir. Aydın ilinde 24 faydalı model başvurusu yapılmıştır. Türkiye toplam faydalı model başvurularının %0,9'ı ve TR32 Bölgesi toplam faydalı model başvurularının %33'ü Aydın ilinden yapılmıştır.

2018 yılında Türkiye'de endüstriyel tasarım başvuru sayısı 7.630, tescil sayısı ise 7.011 olarak kaydedilmiştir. TR 32 Bölgesi'nde ise 141 başvuru ve 112 tescil yapılmıştır. Aydın ilinde 54 endüstriyel tasarım başvurusu yapılmıştır. Bu, Türkiye'de yapılan toplam başvuru sayısının %0,7'sine TR32 Bölgesi'nde yapılan başvuru sayısının ise %38,3'üne denk gelmektedir. Aynı yıl ilde 28 tasarım dosyası tescili yapılmıştır.

Bölüm 8

YENİLENEBİLİR ENERJİ KAYNAKLARI & ELEKTRİK SANTRALLERİ

8. YENİLENEBİLİR ENERJİ KAYNAKLARI & ELEKTRİK SANTRALLERİ

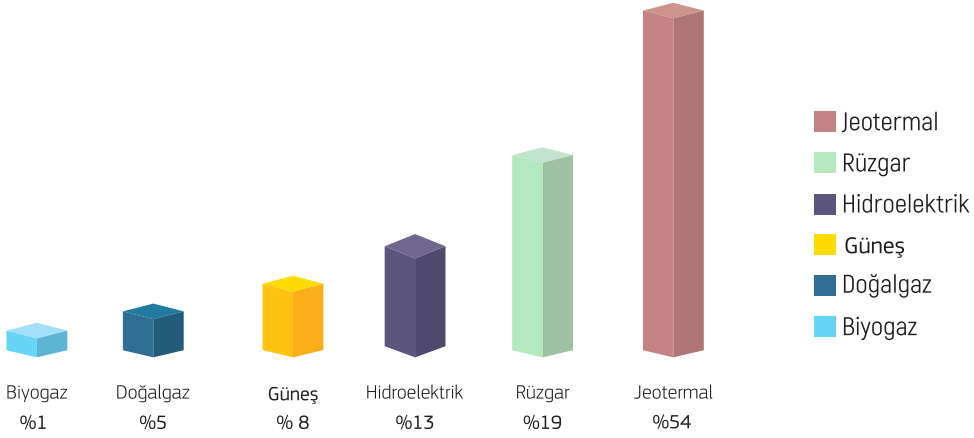
Tablo 20: Aydın İli Elektrik Üretimi (MWh), 2018

	Üretim (MWh)	Oran (%)	Sıralama
Lisanslı	4.973.951	1,7	24
Lisanssız	6.843	0,60	16

Kaynak: Elektrik Piyasası Sektör Raporu, T.C. Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu, 2018

Aydın ilinde lisanslı 4.973.951 MWh ve lisanssız 6.843 MWh elektrik üretilmektedir. İl Türkiye toplam lisanslı elektrik üretiminin %1,7'sini, lisanssız elektrik üretiminin ise % 0,6'sını karşılamaktadır. Lisanssız elektrik üretimi kurulu gücü 59.037 MWe olan ilde 65.814 MWh'lik enerji ihtiyaç fazlası olarak sisteme verilmiştir.

Grafik 11: Kurulu Güç Kapasitesinin Enerji Kaynaklarına Göre Dağılımı (%), 2018

Kaynak: Aydın Valiliği İl Brifing Raporu, 2018

Enerji üretim potansiyeli oldukça yüksek olan ilimizde biri kamuya, 55'i özel sektöre ait toplam 56 elektrik santrali üretimde devam etmekte olup 2018 yılında kurulu güç 1.234.80 megawatt olarak gerçekleşmiştir.[10]

[10] Elektrik piyasası sektör raporu 2018

Üretimde olan 56 santralden 6'sı hidroelektrik, 35'i jeotermal elektrik santrali, 10'u rüzgâr elektrik santrali, 1'i doğalgaz elektrik santrali ve 4'ü biyogaz santralidir.[11] Ayrıca ilde toplam kurulu güçleri 109,7 MWe olan lisanssız 147 adet güneş enerjisi santrali bulunmaktadır.[12]

Tablo 21: Aydın İli Faturalanan Elektrik Tüketimi (MWh), 2017

	Dağıtım Gerilim Seviyesinden Bağlı Tüketicilerin Tüketim Miktarı (MWh)	İletim Gerilim Seviyesinden Bağlı Tüketicilerin Tüketim Miktarı (MWh)	Toplam (MWh)	Oran (%)
Aydın	2.503.854	93.003	2.596.857	1,15

Kaynak: Elektrik Piyasası Sektör Raporu, T.C. Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu, 2018

İlimizde 2017 yılı sonunda faturalanan elektrik tüketimi 2.596.857 MWh olup Türkiye toplam tüketiminin %1,15'ine denk gelmektedir.

Yenilenebilir enerji kaynaklarından jeotermal, rüzgâr ve biyogaz Aydın ili için önemli bir potansiyel teşkil etmektedir.

Türkiye dünya genelinde toplam jeotermal enerji kurulu gücünün % 2,65'ine, Aydın ise Türkiye'deki kurulu gücün % 67'sine sahiptir[13]. Büyük Menderes grabeni olarak adlandırılan Aydın – Ortaklar, Denizli – Sarayköy arasında, çoğunluğu Aydın il sınırlarında kalan bölge yüksek jeotermal kaynak potansiyeline sahiptir.

Aydın ilinde, özellikle Nazilli ilçesinde evsel ısıtmada jeotermal kaynaklardan yararlanma imkânı bulunmaktadır. Bu potansiyel evsel ısıtmada kullanılabildiği gibi elektrik üretme amaçlı da kullanılmaktadır. Türkiye'deki jeotermal kurulu güç miktarı 318 MW, Aydın'da 208 MW'tır[14].

Sultanhisar Salavatlı'da 8,5 megavat gücünde Türkiye'nin ilk özel sektör jeotermal elektrik santrali 2007 yılında, 47,4 megavat gücündeki ikinci jeotermal elektrik santrali ise 2009 yılında Germencik ilçesinde elektrik enerjisi üretimine başlamıştır[15]. Daha sonraki yıllarda Dora-2 (2010), İrem-Sinem (2011), Deniz (2012),

[11] Aydın Valiliği İl Brifing Raporu 2018
[12] Aydın Valiliği İl Brifing Raporu 2018
[13] Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 81 İl Sanayi Durum Raporu 2014
[14] Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 81 İl Sanayi Durum Raporu 2014
[15] Aydın Valiliği İl Brifing Raporu 2016

Pamukören (2013), Dora-3 (2013), Efeler (2014), Ken-Kipaş (2015), Pamukören (2015) özel sektörce yapılarak faaliyete geçmiştir[16]. Isıtma ve elektrik enerjisi üretmenin yanı sıra jeotermal kaynaklar modern sera işletmelerinin ısıtılmasında da değerlendirilebilir.

Aydın'da rüzgâr enerjisi potansiyeli yüksektir. Didim ve Söke ilçelerinin kıyı kesimleri ekonomik rüzgâr enerjisi santrali yatırımları için asgari değer olarak kabul edilen 7 m/s ve üstünde rüzgâr hızına sahiptir. Rüzgâr enerjisi değerlendirilmek için yatırımcıları beklemektedir. Rüzgâr gücüne dayalı enerji üretimi özel sektör öncülüğünde çeşitli ilçelerimizde devam etmektedir. Didim ilçemizde 31,5 MW Kurulu güçte elektrik santrali 2009 yılında, Çine ilçemizde 24 MW kurulu güçte elektrik santrali 2010 yılında üretime geçmiştir[17].

Söke ilçemizde Çatalbük rüzgâr enerjisi üretim santrali birinci etabında 30 MW Kurulu güçte 2012 yılında, Madranbaba RES 20 MW kurulu güçte 2013 yılında, Söke RES, Ada RES ve Bağarası RES ise 2015 yılında üretime geçmiştir[18].

Hayvansal ve tarımsal atıklardan enerji üretimi yani biyogaz potansiyeli yüksek illerden biri de Aydın'dır. Hayvan varlığı ile ön plana çıkan il biyogaz tesisi kurmak isteyen yatırımcılara açıktır. Özel sektör tarafından İncirliova-Sınırteke köyü mevkiinde 2013 yılında başlayan 2,48 MW gücündeki biyogaz çevrim santrali yatırımı bitirilmiş olup, üretime geçmiştir[19].

[16] Aydın Valiliği İl Brifing Raporu 2016
[17] Aydın Valiliği İl Brifing Raporu 2016
[18] Aydın Valiliği İl Brifing Raporu 2016
[19] Aydın Valiliği İl Brifing Raporu 2016

Bölüm 9

TURİZM

9. TURİZM

Aydın MÖ 13. yüzyıla dayanan tarihi, kültürel ve doğal zenginlikleri ile geniş bir turizm yelpazesine sahiptir. Deniz, yat, termal, kültür, kongre, yayla, dağ ve doğa yürüyüşü, bisiklet, mağara, kamp ve karavan, yaban hayatı, kuş gözlemi turizm alanlarında çeşitli aktivite fırsatları sunar. Bunların yanında eko-turizm alt yapısının gelişmesi için elverişli koşullar vaat eder.

Aydın ili 2019 yılında, 92 turizm işletme belgeli tesis (12.980 oda sayısı ve 27.090 yatak kapasitesi) ve 19 yatırım belgeli tesis (4.538 oda sayısı ve 10.293 yatak kapasitesi) ile konaklama hizmeti sunmaktadır.

Tablo 22: Aydın İli Turizm İşletme Belgeli Tesisler, 2019

İlçe	Konaklama Tesisi	Konaklama Tesisi Oda Sayısı	Konaklama Tesisi Yatak Sayısı
Kuşadası	70	10.018	20.878
Didim	12	2.501	5.318
Efeler	6	349	693
Sultanhisar (Atça)	2	76	152
Karacasu	1	5	10
Nazilli	1	31	39
Toplam	113	12.980	36.325

Kaynak: Aydın İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü İstatistikler, 2019

Günübirlik ve ikincil konutlarda konaklayan turistler de dahil edildiğinde Aydın, 2018 yılında 1.010.988 yabancı, 1.005.683 yerli olmak üzere toplam 2.016.671 kişi tarafından ziyaret edilmiştir.

Aydın ilinin kıyı şeridi uzunluğu yaklaşık 150 km'dir. Akdeniz ikliminin ılımanlığı uzun bir turizm sezonuna olanak sağlar. Mayıs ve Ekim ayları arasındaki dönemde deniz suyunun sıcaklığı dalma, yelken, sörf, su paraşütü ve su kayağı gibi su sporlarına uygundur. Özellikle yakın çevreden günübirlik ve hafta sonu kaçamakları için ulaşım rahatlığı da, turistlerin halka açık plajlardan yararlanmalarına olanak sağlar. En çok rağbet edilen plajlar; Kuşadası'nda Tusan, Pigale, Kadınlardenizi, Güvercinada, Yuvansu ve Aslanburnu, Güzelçamlı Plajları, Didim'de Altınkum, Tavşanburnu, Gevrek ve Akbük plajlarıdır.

Tablo 23: Aydın İşletme Belgeli Tesislerin Konaklama Verileri, 2018

	Tesise Geliş Sayısı			Ortalama Kalış Süresi			Doluluk Oranı (%)		
	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam
Kuşadası	712.032	492.024	1.204.056	3,24	2,43	2,91	40,05	20,72	60,76
Didim	75.470	185.544	261.014	4,23	4,17	4,19	26,11	63,31	89,42
Efeler	4.985	76.069	81.054	1,58	1,43	1,44	3,16	43,68	46,84
Sultanhisar	977	16.618	17.595	2,05	1,29	1,33	2,92	36,69	39,61
Söke	518	689	1.207	10,48	2,93	6,17	30,36	11,29	41,65
Nazilli	174	1.000	1.174	1,95	1	1,14	2,09	6,17	8,27
Karacasu	0	240	240	0	1,31	1,31	0,00	8,72	8,72
Aydın	**794.156**	**772.184**	**1.566.340**	**3,33**	**2,72**	**3,03**	**36,07**	**28,68**	**64,75**

Kaynak:T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, İşletme Belgeli Tesisler, 2019

Adını önündeki Güvercin Adası'ndan alan Kuşadası, deniz turizminin tarih ile buluştuğu bir konuma sahiptir. Efes, Artemis Tapınağı, Meryem Ana Evi, St. John Bazilikası, Priene, Miletus, Didim, Claros gibi pek çok tarihi ve kutsal mekâna sadece dakikalarla ölçülen sürelerde ulaşımın sağlanması, Kuşadası'nı Akdeniz'in en önemli kurvaziyer turizmi noktalarından birisi haline getirmiştir.

Kuşadası, marinası ve harikulade limanı sayesinde, yatlar ve tur gemileri için ideal bir konaklama ve alışveriş bölgesidir. Yaklaşık 600 yat kapasiteli yat limanı ile turizme kucak açan Kuşadası, Türkiye'nin ikinci önemli deniz kapısıdır. Yat limanından Yunan adası olan Sisam'a bahar ve yaz aylarında her gün yolcu seferleri yapılır, kış aylarında bu seferler charter olarak devam eder. Limanda sürekli sefer yapan yolcu motorları bulunmaktadır. Ayrıca, mavi tur yapan yat ve tekneler masmavi ve serin sularla buluşmak isteyenlere hizmet eder.

Aydın il merkezine 1 saatlik mesafede yer alan Didim, zengin bir kültürel dokuya, altın renkli plajlara, doğa harikası koylara sahiptir. Antik dünyanın en büyük ve en önemli tapınaklarından olan Apollon tapınağı buradadır. Didim, kışın boşalan bir tatil beldesi değildir, başta İngilizler olmak üzere başka milletlerden kişilerin daimi ikametgâh olarak seçtikleri bir yerleşim yeridir.

2009 yılında faaliyete geçen Didim Marina, Ege ve Doğu Akdeniz'deki en kapsamlı marina ve tekne bakım tesislerinden birisi olup, üstün bir marinaya gereksinim duyan tekne ve süper yatlar için eşsiz bir merkez haline gelmiştir. Denizde bağlama kapasitesi 576 ve karapark kapasitesi ise 600'dür. Günlük direkt uçuşların yapıldığı Bodrum-Milas Uluslararası Havaalanı ile İzmir Uluslararası Adnan Menderes Havaalanı'na oldukça yakın bir mevkide yer almaktadır.

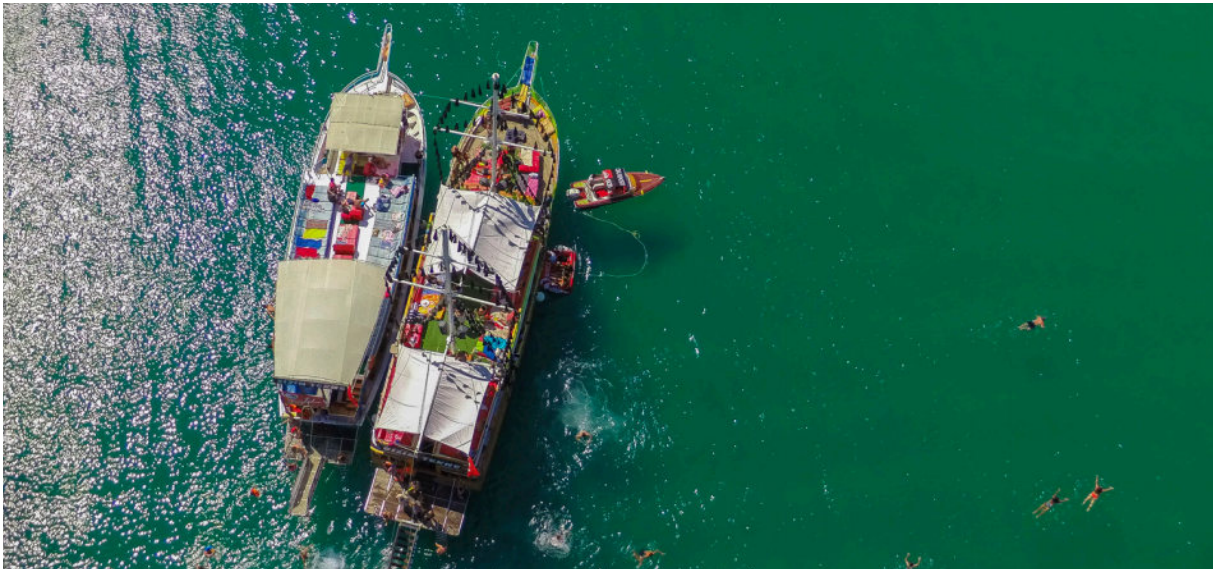
Aydın ili arkeolojik yönden Türkiye'nin en zengin yörelerinden biridir. M.Ö. 13. yy'dan günümüze kadar Hitit, Lidya, İyon, Roma, Bizans gibi çeşitli uygarlıkları ile Selçuklu, Aydınoğulları, ve Osmanlıları yaşatan il, bu birikimin sonucu olarak sahip olduğu antik kentleri, müzeleri ve diğer tarihi eserleri ile kültür turizmi açısından oldukça büyük bir potansiyel taşır. Aphrodisias Antik Kenti 2017 yılından beri UNESCO Dünya Tarihi Listesi'nde yer almaktadır.

Tarih boyunca şifa bulmak için kullanılmış olan termal su kaynakları; Germencik, Alangüllü, Davutlar, İmamköy, Kızıldere, Salavatlı kaplıcalarında sağlık turizmine can verir.

Dilek Yarımadası Büyük Menderes Deltası Milli Parkı, Karina, Bafa Gölü çevresi, Miletos antik kenti, Beşparmak dağları, Myus ve Azap gölü, Aphrodisias ile Baba Dağ arası, Dandalas ırmağı boyları, Paşa ve Madran yaylaları, dağ ve doğa yürüyüşü severleri için Aydın'ın güzelliklerini gönüllere nakşedecek mekânlardır.

Aydın'a 22 km uzaklıkta olan Paşa yaylası, Karacasu'da Kahvedere yaylası, Bozdoğan'da Bulgur yaylası, Kuyucak'ta Sarıcaova ve Ömür yaylaları, Çine'de Madran yaylası yayla turizminin gelişebileceği yerlerdir.

Dilek Yarımadası Milli Parkı'na giden yol üzerindeki Zeus mağarası, küçük bir obruk ve yeraltı su kaynağının oluşturduğu havuz şeklindeki tabanı ile etkileyici bir doğal güzelliktedir. Yine Kuşadası'nda yer alan Arslanlı Mağarası ile Karacasu ilçesindeki Sırtlanini Mağarası da macera severlerin keşfine kucak açmıştır.

Aydın'da çadırlı, motokaravan ve karavan yerleri olarak gençlerin tatillerinde dinlenebilecekleri orman içi dinlenme yerleri ve gençlik kampları mevcuttur. Ayrıca bisikletçiler, Dilek Yarımadası Milli Parkı ile Didim-Akbük arasındaki doğal stabilize ve az eğimli alternatif parkurları kullanarak pedal çevirebilirler.

Dilek Yarımadası Milli Parkı, Kuşadası ve Söke ilçe sınırları içerisinde yer alır ve Samson dağının Ege denizine doğru uzantısıyla şekillenmiştir. Yarımada kumlu, killi, yatık ve yüksek kıyı şekillerini içeren plajlarıyla ilgi çekici kıyı özelliklerine sahiptir. Burası, pek çok rüzgâr sörfü meraklısının da tercih ettiği bir yerdir.

Büyük Menderes deltası zengin bir biyolojik çeşitlilik barındırır. Bu zengin eko sistemde 250 kuş türü yaşamakta, bunlardan 70 kadarı burada üremektedir. Bölge, nesli tehdit altında olan tepeli pelikan (pelecanus crispus) ve cüce karabatak (phalacrocorax pygmeus)'ın en önemli kuluçkalama alanlarından biridir. Milli Park Ziyaretçi ve Tanıtım Merkezi etkinlikleri kapsamında; kolay, zevkli, dinlendirici ve eğitici kuş gözlem turları düzenlenmektedir.

Büyük Menderes Deltası Milli Parkı'nın kuzey kesimi Akdeniz Bölgesi'nde ender görülen potansiyelde bitki örtüsüne sahiptir. Özellikle defne ve kestane bitki kuşakları ile Akdeniz maki florasının hemen hemen bütün bitki türleri yarımadada en canlı ve sağlıklı örnekleriyle yer alır. Ayrıca Bafa Gölü de bataklık kırlangıcı ve mahmuzlu kız kuşunun üreyen nüfusları ile ÖKA (Önemli Kuş Alanı) statüsüne sahiptir ve 300 binin üzerinde değişik türden kışlayan su kuşları açısından büyük önem taşır. Çevresinde ılgınlar, zeytinlikler, çam ormanları vardır. 1994 yılında Milli Park ilan edilmiştir.

Zengin balık çeşitliliği olan Bafa Gölü, Azap Gölü ve Karina'da sportif olta balıkçılığı yapılır. Aydın ve çevresindeki ormanlık alanların çokluğu yaban hayatını da çeşitli kılmıştır. Kuşlardan vahşi hayvanlara, koruma altına alınan Akdeniz foku ile deniz kaplumbağalarına kadar çok sayıda sürüngen, memeli hayvan, kuş ve balık türleri bu coğrafyada yaşama ve üreme olanağı bulmuştur.

Bölüm 10

BANKACILIK

10. BANKACILIK

Aydın ilinde 17 adet bankaya ait 154 şube ile bankacılık hizmetleri sunulmaktadır. Bu şubelerin 56'sı kamusal sermayeli bankalara, 55'i özel sermayeli bankalara ve 43'ü ise Türkiye'de kurulmuş yabancı bankalara aittir.

İlde mevduat miktarı 14.680 milyon TL seviyesindedir ve bu miktarla Aydın ülkede en fazla mevduata sahip olan 15. ildir. Aydın'ın ülkedeki toplam mevduat içindeki payı % 0,9'dur. Aydın ilindeki kredi miktarı 17.045 milyon TL seviyesindedir ve ülke genelinde en fazla krediye sahip 16. il konumundadır [20]. Aydın ilinin ülkedeki toplam krediler içerisindeki payı % 0,9'dur. İldeki kredilerin mevduata oranı % 116,1'dir.

Tablo 24: Aydın İlinde Banka, Şube, Mevduat ve Kredilerin Dağılımı, 2017

Bankacılık Göstergeleri	Aydın
Banka Sayısı	17
Banka Şube Sayısı	154
Banka Mevduat (milyon TL)	14.680
Banka Kredileri (milyon TL)	17.045
Kredi/Mevduat Oranı (%)	116,1

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği, İstatistiki Raporlar, Seçilmiş İstatistikler, 2019

Aydın ilindeki, mevduatın türlerine göre dağılımına bakıldığında %56,7 oranla tasarruf mevduatının ve %31,2 oranla döviz tevdiat hesabının mevduatın büyük çoğunluğunu oluşturduğu görülmektedir.

[20] İllerin kredi ve mevduat hacimlerine göre sıralaması ve Türkiye toplamı içindeki payı değerlendirilirken Kıbrıs ve diğer yurtdışı mevduatları dikkate alınmamıştır.

Tablo 25: Aydın İlinde Mevduatın Türlere Göre Dağılımı (milyon TL), 2017

Tasarruf Mevduatı	Resmi Kuruluşlar Mevduatı	Ticari Kuruluşlar Mevduatı	Bankalar Mevduatı	Döviz Tevdiat Hesabı	Diğer Kuruluşlar Mevduatı	Kıymetli Madenler Depo Hesapları	Toplam
8.320	332	1.119	0	4.575	133	202	14.680

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği, İstatistiki Raporlar, Seçilmiş İstatistikler, 2019

Aydın ilindeki kredilerin türlerine göre dağılımına bakıldığında ihtisas dışı kredilerin toplam kredilerin %82'sini oluşturduğu ve tarım kredilerinin de ihtisas kredileri içinde öne çıktığı dikkat çekmektedir.

Tablo 26: Aydın İlinde Kredilerin Türlere Göre Dağılımı (milyon TL), 2017

İhtisas Kredileri						İhtisas Dışı Krediler	Toplam
Tarım	Gayrimenkul	Mesleki	Denizcilik	Turizm	Diğer		
2.086	113	8	0	133	729	13.976	17.045

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği, İstatistiki Raporlar, Seçilmiş İstatistikler, 2019

Bölüm 11

AYDIN'DA YATIRIMCILARIN FAYDALANACAĞI TEŞVİKLER

11. AYDIN'DA YATIRIMCILARIN FAYDALANACAĞI TEŞVİKLER

15.06.2012 tarihli ve 2012/3305 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe giren mevcut teşvik sisteminde teşvik uygulamaları; Genel Teşvik Uygulamaları, Bölgesel Teşvik Uygulamaları, Büyük Ölçekli Yatırımların Teşviki ve Stratejik Yatırımların Teşviki olarak dört kategoriye ayrılmıştır. Teşvik uygulaması açısından sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyine göre 6 ayrı bölge belirlenmiş olup, Aydın ili 2. bölgede yer almaktadır.

Teşviklerden faydalanabilmek için, öncelikle "Yatırım Teşvik Belgesi" düzenlenmesi gerekmektedir. Gerçek kişiler, adi ortaklıklar, sermaye şirketleri, kooperatifler, birlikler, iş ortaklıkları, kamu kurum ve kuruluşları (genel ve özel bütçeli kurum ve kuruluşlar, il özel idareleri, belediyeler ve kamu iktisadi teşebbüsleri ile bunların sermaye bileşimindeki hisse oranları yüzde elliyi geçen kurum ve kuruluşlar) ve kamu kuruluşu niteliğindeki meslek kuruluşları, dernekler ve vakıflar ile yurt dışındaki yabancı şirketlerin Türkiye'deki şubeleri teşvik belgesi düzenlenmesi için müracaat edebilirler.

11.1 Genel Teşvik Uygulamaları

Prensip olarak, teşvik belgesi düzenlenebilmesi için T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığına müracaat edilir. Bakanlık internet sitesinde bulunan Elektronik Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Bilgi Sistemi (E-TUYS) adlı web tabanlı uygulamaya giriş yapılarak yatırım teşvik belgesi müracaatı yapılabilmektedir[21]. Aydın ilindeki yatırımların destek unsurlarından faydalanabilmesi için, asgari sabit yatırım tutarının 1.000.000 TL olması gerekmektedir.

Tablo 27: Yerel Birimlerce Genel Teşvik Belgesi Düzenlenebilecek Alanlar

Sektörün US 97 Kodu	Yatırım Konuları
15	Gıda ürünleri ve içecek imalatı
17	Tekstil ürünleri imalatı (Yün ipliği hariç olmak üzere, tekstil elyafının hazırlanması ve eğirilmesi konusunda sadece modernizasyon yatırımları ve halı, tafting, dokunmamış ve örülmemiş kumaş ile çuval hariç olmak üzere tekstil dokumacılığı konusunda sadece modernizasyon yatırımları)
18	Giyim eşyası imalatı
19	Derinin tabaklanması ve işlenmesi
20	Ağaç ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç) ; hasır ve buna benzer, örülerek yapılan maddelerin imalatı
21	Kâğıt ve kâğıt ürünleri imalatı
23	Rafine edilmiş petrol ürünleri ve nükleer yakıt imalatı (Madencilik yatırımları hariç)
24	Kimyasal madde ve ürünleri imalatı
25	Plastik ve kauçuk ürünleri imalatı
26	Metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı
27	Ana metal sanayi (2710 demir çelik ana sanayi hariç)
28	Metal eşya sanayi

[21] T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Sanayi ve Verimlilik Genel Müdürlüğü (2019), Sanayi Yatırımlarına Verilen Destekler ve Teşvik Programları

Tablo 27: Yerel Birimlerce Genel Teşvik Belgesi Düzenlenebilecek Alanlar

Sektörün US 97 Kodu	Yatırım Konuları
29	Başka yerde sınıflandırılmamış (B.y.s.) makine ve teçhizat imalatı
30	Büro, muhasebe ve bilgi işlem makineleri imalatı
31	Başka yerde sınıflandırılmamış (B.y.s.) elektrikli makine ve cihazların imalatı
32	Radyo, televizyon, haberleşme teçhizatı ve cihazları imalatı
33	Tıbbi aletler, hassas ve optik aletler ile saat imalatı
34	Motorlu kara taşıtı, römork ve yarı römork imalatı
35	Diğer ulaşım araçlarının imalatı (Gemi ve yat inşa yatırımları hariç)
36	Mobilya imalatı; başka yerde sınıflandırılmamış (B.y.s.) diğer imalat
	Ürün paketleme hizmeti yatırımları
	Belediye ve il özel idarelerinin hizmet ve altyapı yatırımları
	Lisanssız elektrik üretimi yatırımları

Bakanlar Kurulu kararında belirtilen; bölgesel, büyük ölçekli ve stratejik yatırımlar ile kararın Ek-4'ünde yer alan teşvik edilmeyecek yatırım konuları ve teşviki için Ek-4'te öngörülen şartları sağlayamayan yatırım konuları hariç olmak üzere 1.000.000 TL sabit yatırım tutarı ve üzerindeki yatırımlar, "KDV İstisnası" ve "Gümrük Vergisi Muafiyeti" desteklerinden yararlanır. Bunun yanı sıra İlimizde gemi inşa yatırımları yapacak olan müteşebbisler, yukarıdaki destek unsurlarına ilaveten "Sigorta Primi İşveren Hissesi" desteğinden de faydalanabilirler.

Tablo 28: Genel Teşvik Kapsamında Sağlanan Destekler

KDV İstisnası	İthal ve yerli makine ve teçhizat teslimleri ile yazılım ve gayri maddi hak satış ve kiralamaları için KDV ödenmez.
Gümrük Vergisi Muafiyeti	Yatırım malı ithal makine ve teçhizat için gümrük vergisi ödenmez.
Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği	Tersanelerin gemi inşa yatırımlarında; tamamlama vizesi şartı aranmaksızın yatırıma başlama tarihinden itibaren en fazla 18 ay süreyle uygulanır. Yat, yüzer tesis ve deniz araçları da, bu kapsamda değerlendirilir.

11.2 Bölgesel Teşvik Uygulamaları

Aşağıdaki tabloda yer alan sektörlerde asgari yatırım tutarlarını ve kapasiteleri sağlayan yatırımlar, 2. Bölge desteklerinden yararlanır.

Tablo 29: Aydın İlinde Bölgesel Teşviklerden Yararlanacak Sektörler ve Asgari Şartları

Entegre damızlık hayvancılık yatırımları dahil olmak üzere entegre hayvancılık yatırımları (dip not 5'te belirtilen asgari kapasite şartlarına uymayan yatırımlar hariç)	1 milyon TL
Su ürünleri yetiştiriciliği (balık yavrusu ve yumurtası üretimi dahil)	1 milyon TL
Gıda ürünleri ve içecek imalatı (dip not 6'da belirtilen yatırım konuları hariç)	2 milyon TL
Tekstil ürünleri imalatı (BKK. EK-2 B dip not 8'de belirtilen şartları sağlamayan iplik ve dokuma yatırımları hariç)	Tekstilin aprelenmesi yatırımları için 10 milyon TL, diğer yatırım konularında 2 milyon TL
Ağaç ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç), hasır ve buna benzer örülerek yapılan maddelerin imalatı	3 milyon TL
Kağıt ve kağıt ürünleri imalatı	10 milyon TL
Kimyasal madde ve ürünlerin imalatı	3 milyon TL

Tablo 29: Aydın İlinde Bölgesel Teşviklerden Yararlanacak Sektörler ve Asgari Şartları

Metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı (fırınlanmış kilden, kiremit, briket, tuğla ve inşaat malzemeleri, çimento, inşaat amaçlı beton ürünleri, hazır beton, harç, çok katlı yalıtım camları hariç)	3 milyon TL
Demir-çelik dışındaki ana metal sanayi, metal döküm sanayi	3 milyon TL
Metal eşya	3 milyon TL
Makine ve teçhizat imalatı	3 milyon TL
Büro, muhasebe ve bilgi işlem makineleri imalatı	1 milyon TL
Elektrikli makine ve cihazları imalatı	3 milyon TL
Radyo, televizyon, haberleşme teçhizatı ve cihazları imalatı	1 milyon TL
Tıbbi aletler hassas ve optik aletler imalatı	1 milyon TL
Motorlu kara taşıtı ve yan sanayi	Motorlu kara taşıtlarında yatırım tutarı 50 milyon TL; motorlu kara taşıtları yan sanayinde yatırım tutarı 3 milyon TL
Motosiklet ve bisiklet üretimi	3 milyon TL
Mobilya imalatı (sadece metal ve plastikten imal edilenler hariç)	3 milyon TL
Oteller	3 yıldız ve üzeri
Öğrenci yurtları	100 öğrenci
Soğuk hava deposu hizmetleri	1.000 m^2

Tablo 29: Aydın İlinde Bölgesel Teşviklerden Yararlanacak Sektörler ve Asgari Şartları

Lisanslı depoculuk	2 milyon TL
Eğitim hizmetleri (okul öncesi eğitim hizmetleri dahil, yetişkinlerin eğitilmesi ve diğer eğitim faaliyetleri hariç)	1 milyon TL
Hastane yatırımı, huzurevi	Hastane: 1 milyon TL Huzurevi: 100 kişi
Akıllı çok fonksiyonlu teknik tekstil	1 milyon TL
Atık geri kazanım veya bertaraf tesisleri	1 milyon TL
Seracılık	40 dekar

Tablo 30: Bölgesel Teşvik Kapsamında Sağlanan Destekler

Kurumlar/Gelir Vergisi İndirimi [22] * Yatırıma Katkı Oranı OSB'de %25 * Yatırıma Katkı Oranı OSB dışında %20	OSB'de % 60 Vergi İndirimi uygulanır. OSB dışında % 55 Vergi İndirimi uygulanır.
Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği * Yatırıma Katkı Oranı OSB'de %20 * Yatırıma Katkı Oranı OSB dışında %15	OSB'de 5 yıl boyunca ödenmez. OSB dışında 3 yıl boyunca ödenmez.
KDV İstisnası	İthal ve yerli makine ve teçhizat teslimleri ile yazılım ve gayri maddi hak satış ve kiralamaları için KDV ödenmez.
Gümrük Vergisi Muafiyeti	Yatırım malı ithal makine ve teçhizat için gümrük vergisi ödenmez.
Yatırım Yeri Tahsisi	Maliye Bakanlığınca belirlenen usul ve esaslara göre yatırım yeri tahsis edilebilir.

[22] İmalat sanayiine yönelik (US-97 Kodu:15-37) düzenlenen yatırım teşvik belgeleri kapsamında, 1/1/2017 ile 31/12/2019 tarihleri arasında gerçekleştirilecek yatırım harcamaları için yatırıma katkı oranı her bir bölgede geçerli olan yatırıma katkı oranına 15 puan ilave edilmek suretiyle, vergi indirimi oranı tüm bölgelerde %100 oranında ve yatırıma katkı tutarının yatırım döneminde kullanılabilecek oranı %100 olarak uygulanır.

11.3 Büyük Ölçekli Yatırımların Teşviki

Aşağıdaki tabloda belirtilen asgari sabit yatırım tutarı ve üzerindeki yatırımlar, büyük ölçekli yatırım kabul edilmiştir. Bu özellikleri taşıyan yatırımlar aşağıda listelenmektedir.

Tablo 31: Büyük Ölçekli Yatırım Konuları ve Asgari Sabit Yatırım Tutarları (milyon TL)

Rafine Edilmiş Petrol Ürünleri İmalatı	1.000
Kimyasal Madde ve Ürünlerin İmalatı	200
Liman Hizmetleri Yatırımları ile Havalimanı ve Havalimanı Yer Hizmetleri Yatırımları	200
Motorlu Kara Taşıtları Ana Sanayi	200
Motorlu Kara Taşıtları Yan Sanayi	50
Demiryolu ve Tramvay Lokomotifleri ve/veya Vagon İmalatı	50
Transit Boru Hattıyla Taşımacılık Hizmetleri	50
Elektronik Sanayi	50
Tıbbi Alet, Hassas ve Optik Aletler İmalatı	50
İlaç Üretimi	50
Hava ve Uzay Taşıtları ve/veya Parçaları İmalatı	50
Makine (Elektrikli Makine ve Cihazlar Dahil) İmalatı	50
Metal Üretimine Yönelik Yatırımlar	50

Tablo 32: Büyük Ölçekli Yatırımlar Kapsamında Sağlanan Destekler

Kurumlar/Gelir Vergisi İndirimi [23] * Yatırıma Katkı Oranı OSB'de %35 * Yatırıma Katkı Oranı OSB dışında %30	OSB'de % 60 vergi indirimi uygulanır. OSB dışında % 55 vergi indirimi uygulanır.
Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği * Yatırıma Katkı Oranı OSB'de % 8 * Yatırıma Katkı Oranı OSB dışında % 5	OSB'de 5 yıl boyunca ödenmez. OSB dışında 3 yıl boyunca ödenmez.
KDV İstisnası	İthal ve yerli makine ve teçhizat teslimleri ile yazılım ve gayri maddi hak satış ve kiralamaları için KDV ödenmez.
Gümrük Vergisi Muafiyeti	Yatırım malı ithal makine ve teçhizat için gümrük vergisi ödenmez.
Yatırım Yeri Tahsisi	Maliye Bakanlığınca belirlenen usul ve esaslara göre yatırım yeri tahsis edilebilir.

11.4 Stratejik Yatırımların Teşviki

Aşağıdaki maddelerde yer alan koşulların tamamını birlikte sağlayan, ithalat bağımlılığı yüksek ürünlerin üretimine yönelik yatırımlar, stratejik yatırım olarak değerlendirilmektedir.

* Asgari sabit yatırım tutarının 50 milyon TL'nin üzerinde olması,

* Teşvik belgesine konu yatırımda üretilecek ürünle ilgili yurtiçi toplam üretim kapasitesinin aynı ürünün ithalatından az olması,

* Teşvik belgesi kapsamında gerçekleştirilecek yatırımla asgari %40 oranında katma değer sağlanması,

* Yatırım konusu ürünle ilgili olarak son bir yıl içerisinde gerçekleşen toplam ithalat tutarının 50 milyon ABD dolarının üzerinde olması gereklidir.

[23] İmalat sanayiine yönelik (US-97 Kodu:15-37) düzenlenen yatırım teşvik belgeleri kapsamında, 1/1/2017 ile 31/12/20197 tarihleri arasında gerçekleştirilecek yatırım harcamaları için yatırıma katkı oranı her bir bölgede geçerli olan yatırıma katkı oranına 15 puan ilave edilmek suretiyle, vergi indirimi oranı tüm bölgelerde %100 oranında ve yatırıma katkı tutarının yatırım döneminde kullanılabilecek oranı %100 olarak uygulanır.

Tablo 33: Stratejik Yatırımlar Kapsamında Sağlanan Destekler

Kurumlar/Gelir Vergisi İndirimi [24] * Yatırıma Katkı Oranı % 50	% 90 Vergi indirimi uygulanır.
Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği * Yatırıma Katkı Oranı % 15	7 yıl boyunca ödenmez.
Yatırım Kredisi Faiz Desteği * Faiz desteği azami 5 yıl vadeli olup, destek tutarı sabit yatırım tutarının% 5'ini aşmamak kaydıyla 50.000.000 TL'yi geçemez.	TL kredileri için 5 puan faiz indirimi uygulanır. Döviz kredileri için 2 puan faiz indirimi uygulanır.
KDV İadesi	500.000.000 TL üzerindeki stratejik yatırımlar kapsamında yapılacak bina-inşaat harcamaları KDV iadesinden yararlanır.
KDV İstisnası	İthal ve yerli makine ve teçhizat teslimleri ile yazılım ve gayri maddi hak satış ve kiralamaları için KDV ödenmez.
Gümrük Vergisi Muafiyeti	Yatırım malı ithal makine ve teçhizat için gümrük vergisi ödenmez.
Yatırım Yeri Tahsisi	Maliye Bakanlığınca belirlenen usul ve esaslara göre yatırım yeri tahsis edilebilir.

Asgari sabit yatırım tutarı 3 milyar TL'nin üzerindeki öncelikli yatırımlar Stratejik Yatırım olarak kabul edilir ancak faiz desteği 700.000 TL'yi geçemez.

11.5 Beşinci Bölge Desteklerinden Yararlanacak Öncelikli Yatırımlar

İlimizde aşağıda belirtilen öncelikli alanlarda yatırım yapılması halinde, ilgili müteşebbisler, 5. Teşvik Bölgesindeki destek unsurlarından yararlanma olanağına sahiptirler.

* Denizyolu veya havayolu ile yük ve/veya yolcu taşımacılığına yönelik yatırımlar.

* Özel sektör tarafından yapılacak şehirlerarası yük ve/veya yolcu taşımacılığına yönelik demiryolu yatırımları ile şehir içi yük taşımacılığına yönelik demiryolu yatırımları.

* Test merkezleri, rüzgâr tüneli ve bu mahiyetteki yatırımlar (otomotiv, uzay veya savunma sanayine yönelik olanlar).

[24] İmalat sanayiine yönelik (US-97 Kodu:15-37) düzenlenen yatırım teşvik belgeleri kapsamında, 1/1/2017 ile 31/12/2019 tarihleri arasında gerçekleştirilecek yatırım harcamaları için yatırıma katkı oranı mevcut orana 15 puan ilave edilmek suretiyle, vergi indirimi oranı tüm bölgelerde %100 oranında ve yatırıma katkı tutarının yatırım döneminde kullanılabilecek oranı %100 olarak uygulanır.

* Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgelerinde veya termal turizm konusunda bölgesel desteklerden yararlanabilecek nitelikteki turizm konaklama yatırımları.

* Asgari 50.000 m² kapalı alana sahip uluslararası fuar yatırımları (konaklama ve alışveriş merkezi üniteleri hariç).

* Savunma Sanayii Müsteşarlığından alınacak proje onayına istinaden gerçekleştirilecek savunma alanındaki yatırımlar.

* Maden istihraç yatırımları ve/veya maden işleme yatırımları (4/6/1985 tarihli ve 3213 sayılı Maden Kanununda tanımlanan I. grup madenler ve mıcır yatırımları ile İstanbul ilinde gerçekleştirilecek istihraç ve/veya işleme yatırımları hariç).

* Özel sektör tarafından gerçekleştirilecek olan kreş ve gündüz bakım evleri ile okul öncesi eğitim, ilkokul, ortaokul ve lise eğitim yatırımları.

* Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, TÜBİTAK ve KOSGEB tarafından desteklenen AR-GE projeleri neticesinde geliştirilen ürünlerin veya parçaların üretimine yönelik yatırımlar.

* Motorlu kara taşıtları ana sanayinde gerçekleştirilecek asgari 300 milyon TL tutarındaki yatırımlar ve asgari 75 milyon TL tutarındaki motor yatırımları ile asgari 20 milyon TL tutarındaki motor aksamları ve aktarma organları/aksamları ve otomotiv elektroniğine yönelik yatırımlar.

* Enerji ve Tabi Kaynaklar Bakanlığı tarafından düzenlenen geçerli bir maden işletme ruhsatı ve izni kapsamında 3213 sayılı Maden Kanununun 2'nci maddesinin 4-b grubunda yer alan madenlerin girdi olarak kullanıldığı elektrik üretimi yatırımları.

* Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararın ekinde yer alan "Teşvik Edilmeyecek Yatırımlar" hariç olmak üzere Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının vereceği proje onayına istinaden, yıllık asgari 500 TEP (ton eşdeğeri petrol) enerji tüketimi olan mevcut imalat sanayi tesislerinde gerçekleştirilecek, mevcut durumuna göre en az %20 oranında enerji tasarrufu sağlayacak şekilde tasarlanan ve sağlanacak enerji tasarrufu ile yatırımın geri dönüş süresi 5 yıl ve daha az olan enerji verimliliği projesine yönelik yatırımlar.

* Atık ısı kaynaklı olarak, bir tesisteki atık ısıdan geri kazanım yolu ile elektrik üretimine yönelik yatırımlar (doğal gaza dayalı üretim tesisleri hariç).

* Asgari 50 milyon TL tutarındaki, sıvılaştırılmış doğal gaz (LNG) yatırımları ve yer altı doğal gaz depolama yatırımları.

* Karbon elyaf üretimine veya karbon elyaf üretimi ile birlikte olmak kaydıyla karbon elyaftan mamul kompozit malzeme üretimine yönelik yatırımlar.

* Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı(OECD) teknoloji yoğunluk tanımına göre yüksek teknolojili yoğunluk tanımına göre yüksek teknolojili sanayi sınıfında yer alan ürünlerin üretimine yönelik yatırımlar (US-97 Kodu: 2423, 30, 32, 33 ve 353)

* Maden Kanununa istinaden düzenlenmiş geçerli Arama Ruhsatı veya Sertifikasına sahip yatırımcıların ruhsatlı sahalarında yapacağı maden arama yatırımları.

* Yenilenebilir enerji üretimine yönelik türbin ve jeneratör imalatı ile rüzgâr enerjisi üretiminde kullanılan kanat imalatı yatırımları.

* Direk soğutmalı slab döküm ve sıcak haddeleme yöntemi ile alüminyum yassı mamul üretimine yönelik entegre yatırımlar.

* Lisanslı depoculuk yatırımları.

* Nükleer enerji santrali yatırımları.

*Araştırma ve referans laboratuvarı, tüketici güvenliği ve enfeksiyon hastalıkları referans laboratuvarı, ilaç ve tıbbi cihaz analiz ve kontrol laboratuvarı ile deney hayvanları üretim test ve araştırma merkezi birimlerinin yer aldığı laboratuvar kompleksi yatırımları.

Tablo 34: Beşinci Teşvik Bölgesi Destek Unsurları

Kurumlar/Gelir Vergisi İndirimi * Yatırıma Katkı Oranı % 40	% 80 Vergi indirimi uygulanır.
Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği * Yatırıma Katkı Oranı % 35	7 yıl boyunca ödenmez.
Yatırım Kredisi Faiz Desteği *Faiz desteği azami 5 yıl vadeli olup, indirim tutarı 700.000 TL'yi aşamaz.	TL kredileri için 5 puan faiz indirimi uygulanır. Döviz kredileri için 2 puan faiz indirimi uygulanır.
KDV İstisnası	İthal ve yerli makine ve teçhizat teslimleri ile yazılım ve gayri maddi hak satış ve kiralamaları için KDV ödenmez.
Gümrük Vergisi Muafiyeti	Yatırım malı ithal makine ve teçhizat için gümrük vergisi ödenmez.
Yatırım Yeri Tahsisi	Maliye Bakanlığınca belirlenen usul ve esaslara göre yatırım yeri tahsis edilebilir.

11.6 Dördüncü Bölge Desteklerinden Yararlanacak Öncelikli Yatırımlar

OECD teknoloji yoğunluk tanımına göre orta-yüksek teknolojili sanayi sınıfında yer alan ürünlerden aşağıdaki tabloda belirtilenlerin üretimine yönelik yatırımlar, Aydın'da gerçekleştirilmeleri halinde 4. Teşvik Bölgesinde uygulanan bölgesel desteklerden yararlanır. Bu kapsamda düzenlenecek teşvik belgeleri için asgari sabit yatırım tutarı 1 milyon TL'dir.

Tablo 35: Aydın İlinde Dördüncü Bölge Desteklerinden Yararlanacak Yatırım Konuları

Sektörün US 97 Kodu	Yatırım Konuları
2411.2.07	B.Y.S. Boyayıcı Maddeler; Luminofor Olarak Kullanılan İnorganik Ürünler
2411.3.08	Sülfit ve Sülfatlar
2411.3.09	Fosfinatlar, Fosfanatlar, Fosfatlar ve Polifosfatlar, Nitratlar
2411.4	Diğer Organik Ana Kimyasal Maddelerin İmalatı
2412	Kimyasal Gübre ve Azotlu Bileşiklerin İmalatı

Tablo 35: Aydın İlinde Dördüncü Bölge Desteklerinden Yararlanacak Yatırım Konuları

Sektörün US 97 Kodu	Yatırım Konuları
2413	Sentetik Kauçuk ve Plastik Hammaddeleri İmalatı
2429.2	Tutkal ve Jelatin İmalatı
2429.6.07	Modelleme Macunları; Dişçi Mumu, Dişçilikte Kullanılan Alçı Esaslı Müstahzarlar; Yangın Söndürme Aletleri için Dolgu Maddeleri ve Bileşimler; Mikro-Organizmaların Geliştirilmesinde Kullanılan Müstahzar Kültür Ortamları; B.Y.S. Laboratuvarda veya Teşhiste Kullanılan Karma Reaktifler
2429.6.08	Disk, Pul vb. Şekillerde, Elektronikte Kullanılmak Üzere Dope Edilmiş Kimyasal Elementler
2429.6.11	Metal Satıhların Temizlenmesinde Kullanılan Müstahzarlar; Vulkanizasyon Çabuklaştırıcı Maddeler; BYS Kauçuk ve Plastikler için Plastifiyan ve Stabilizatör Bileşikler; B.Y.S. Reaksiyon Başlatıcılar, Hızlandırıcılar, Katalizörler, B.Y.S. Karışım Halinde Alkalibenzenler ve Alkalinaftalinler.
2911	İçten Yanmalı Motor ve Türbin İmalatı; Uçak, Motorlu Taşıt ve Motosiklet Motorları Hariç
2912.1	Pompa ve Kompresör İmalatı
2913	Mil Yatağı, Dişli, Dişli Takımı ve Tahrik Tertibatı İmalatı
2914	Sanayi Fırını, Ocak ve Ocak Ateşleyicilerin İmalatı
2915	Kaldırma ve Taşıma Teçhizatı İmalatı
2919	Diğer Genel Amaçlı Makinelerin İmalatı
2921	Tarım ve Orman Makineleri İmalatı
2922	Takım Tezgâhları İmalatı
2923	Metalurji Makineleri İmalatı
2924	Maden, Taş Ocağı ve İnşaat Makineleri İmalatı
2925	Gıda, İçecek ve Tütün İşleyen Makinelerin İmalatı
2926	Tekstil, Giyim Eşyası ve Deri İşlemede Kullanılan Makinelerin İmalatı
2927	Silah ve Mühimmat İmalatı
2929	Diğer Özel Amaçlı Makinelerin İmalatı
2930	B.Y.S. Ev Aletleri İmalatı

Tablo 35: Aydın İlinde Dördüncü Bölge Desteklerinden Yararlanacak Yatırım Konuları

Sektörün US 97 Kodu	Yatırım Konuları
3110	Elektrik Motoru, Jeneratör ve Transformatörlerin İmalatı
3120	Elektrik Dağıtım ve Kontrol Cihazları İmalatı
3140.0.03	Starter Pistonlu Motorlar İçin Kurşun Asitli Akümülatörler
3140.0.05	Nikel-Kadmiyum, Nikel-Demir ve Diğer Elektrik Akümülatörleri
3190	B.Y.S. Elektrikli Teçhizat İmalatı
34	Motorlu Kara Taşıtları İmalatı
352	Demiryolu ve Tramvay Lokomotifleri ile Vagonlarının İmalatı
3591	Motosiklet İmalatı
3592.2	Sakat Taşıyıcıları İmalatı

Tablo 36: Dördüncü Teşvik Bölgesi Destek Unsurları

Kurumlar/Gelir Vergisi İndirimi * Yatırıma Katkı Oranı %30	%70 vergi indirimi uygulanır.
Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği * Yatırıma Katkı Oranı % 25	6 yıl boyunca ödenmez.
Yatırım Kredisi Faiz Desteği *Faiz desteği azami 5 yıl vadeli olup, indirim tutarı 600.000 TL'yi aşamaz.	TL kredileri için 4 puan faiz indirimi uygulanır. Döviz kredileri için 1 puan faiz indirimi uygulanır.
KDV İstisnası	İthal ve yerli makine ve teçhizat teslimleri ile yazılım ve gayri maddi hak satış ve kiralamaları için KDV ödenmez.
Gümrük Vergisi Muafiyeti	Yatırım malı ithal makine ve teçhizat için gümrük vergisi ödenmez.
Yatırım Yeri Tahsisi	Maliye Bakanlığınca belirlenen usul ve esaslara göre yatırım yeri tahsis edilebilir.

11.7 Alt Bölge Desteğinden Yararlanacak Yatırımlar

Büyük ölçekli yatırımlar veya bölgesel teşvik uygulamaları kapsamında teşvik belgesi düzenlenen yatırımlar, aşağıda belirtilen koşullardan en az birini sağlamaları halinde "Kurumlar/Gelir Vergisi İndirimi" ve "Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği" açısından 3. bölgede sağlanan oran ve sürelerde bu desteklerden faydalanırlar.

* Aydın, ASTİM, Buharkent, Çine, Nazilli, Ortaklar ve Söke Organize Sanayi Bölgelerinde yapılacak yatırımlar,

* Aynı sektörde faaliyet gösteren en az beş gerçek veya tüzel kişinin ortağı olduğu yatırımcı tarafından gerçekleştirilen ve ortak faaliyet gösterilen alanda entegrasyonu sağlayacak yatırımlar.

Tablo 37:Alt Bölge Desteği Kapsamında Sağlanan Destekler

Bölgesel Teşvik	Kurumlar/Gelir Vergisi İndirimi * Yatırıma Katkı Oran% 25	% 60 vergi indirimi uygulanır.
	Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği * Yatırıma Katkı Oran% 20	5 yıl boyunca ödenmez.
Büyük Ölçekli Yatırım	Kurumlar/Gelir Vergisi İndirimi * Yatırıma Katkı Oran% 35	% 60 vergi indirimi uygulanır.
	Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği * Yatırıma Katkı Oran% 8	5 yıl boyunca ödenmez.
KDV İstisnası	İthal ve yerli makine ve teçhizat teslimleri ile yazılım ve gayri maddi hak satış ve kiralamaları için KDV ödenmez.	
Gümrük Vergisi Muafiyeti	Yatırım malı ithal makine ve teçhizat için gümrük vergisi ödenmez.	
Yatırım Yeri Tahsisi	Maliye Bakanlığınca belirlenen usul ve esaslara göre yatırım yeri tahsis edilebilir.	

11.8 Ar-Ge ve Çevre Yatırımlarının Teşviki

Yeni bir ürün geliştirilmesi, ürün kalite ve standardının yükseltilmesi, maliyet düşürücü ve standart yükseltici yeni bir teknolojinin ülke şartlarına uyumunun sağlanması amacıyla bilimsel esaslara uygun olarak yapılan ve her aşaması belirlenmiş araştırma ve geliştirme çalışmaları için gerçekleştirilecek yatırımlar AR-GE yatırımı; doğrudan ticari mal üretimine yönelik olmayan, mevcut veya gerçekleştirilecek tesislerin katı, sıvı veya gaz gibi atıklarının temizlenmesine veya yok edilmesine yönelik yatırımlar ÇEVRE yatırımı olarak nitelendirilmiştir.

Tablo 38: Ar-Ge ve Çevre Yatırımları Kapsamında Sağlanan Destekler

Yatırım Kredisi Faiz Desteği * Faiz desteği azami 5 yıl vadeli olup, indirim tutarı 500.000 TL'yi aşamaz.	TL kredileri için 5 puan faiz indirimi uygulanır. Döviz kredileri için 2 puan faiz indirimi uygulanır.
KDV İstisnası	İthal ve yerli makine ve teçhizat teslimleri ile yazılım ve gayri maddi hak satış ve kiralamaları için KDV ödenmez.
Gümrük Vergisi Muafiyeti	Yatırım malı ithal makine ve teçhizat için gümrük vergisi ödenmez.

11.9 Diğer Destek Programları

T.C. Güney Ege Kalkınma Ajansı, http://www.yatirimadestek.com/ adresindeki web sitesinde diğer devlet destekleri hakkındaki bilgileri ve güncel gelişmeleri derleyip yatırımcıların erişimine sunmaktadır. Bu desteklerden bazıları ve müstakil erişim adresleri aşağıda belirtilmektedir.

* Güney Ege Kalkınma Ajansı Destekleri http://geka.gov.tr/

* Ekonomi Bakanlığı Destekleri http://www.ekonomi.gov.tr/

* Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Destekleri http://www.tarim.gov.tr/

* Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK) Destekleri https://www.tkdk.gov.tr/

* Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Destekleri http://www.sanayi.gov.tr//

* KOSGEB Destekleri http://www.kosgeb.gov.tr/

* TÜBİTAK Destekleri https://www.tubitak.gov.tr/tr

* Avrupa Birliği Destekleri http://www.ab.gov.tr/

* Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı http://www.tr.undp.org/

KAYNAKÇA

Adnan Menderes Üniversitesi, Bir Bakışta Üniversite, www.adu.edu.tr

ASTİM OSB Müdürlüğü, yüz yüze yapılan görüşmeler ve www.astimosb.org.tr

Aydın İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, www.aydinkulturturizm.gov.tr

Aydın İli Tarımsal Yatırım Rehberi (2015), T.C Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı, Tarımsal Yatırımcı Danışma Ofisi

Aydın OSB Müdürlüğü, e-posta ile iletişim ve www.aydinosb.org.tr

Aydın Sanayi ve Enerji (2015), Yeni Asır Gazetesi Eki

Aydın Valiliği, İl Brifing Raporu 2016

Aydın Valiliği, İl Brifing Raporu 2018

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 81 İl Sanayi Durum Raporu 2014

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 81 İl Sanayi Durum Raporu 2017

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Çevre Düzeni Eylem Planı, www.csb.gov.tr

Çine OSB Müdürlüğü, e-posta ile iletişim ve www.cineosb.org.tr

Deniz Ticareti Genel Müdürlüğü, www.denizticareti.gov.tr

Elektrik Piyasası Sektör Raporu 2016), T.C. Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu, www.epdk.org.tr

Food and Agricultural Organisation (FAO), www.faostat.fao.org

Global Yatırım Holding, www.globalyatirim.com.tr

Güney Ege Kalkınma Ajansı, Güney Ege Bölgesinde Sanayi Raporu

KAYNAKÇA

Karayolları Genel Müdürlüğü, İstatistikler, www.kgm.gov.tr

Milli Eğitim Bakanlığı, Resmi İstatistikler, Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim

Nazilli OSB Müdürlüğü, yüz yüze yapılan görüşmeler ve www.nazilliosb.org.tr

Ortaklar OSB Müdürlüğü, yüz yüze yapılan görüşmeler ve www.ortaklarosb.org.tr

P. Karahocagil ve İ. Tosun (2004) Kestane, Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü, Bakış

Söke OSB Müdürlüğü, e-posta ile iletişim ve www.sokeosb.org.tr

Tarım Reformu Genel Müdürlüğü, www.tarim.gov.tr

TCDD 3. ve 7. Bölge Müdürlükleri, www.tcdd.gov.tr

T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, www.kultur.gov.tr

T.C Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Sanayi ve Verimlilik Genel Müdürlüğü, Sanayi Yatırımlarına Verilen Destekler ve Teşvik Programları

TOBB Sanayi Veritabanı, www.sanayi.tobb.org.tr

T.C Tarım ve Orman Bakanlığı, Organik Tarım İstatistikleri

TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt İstatistikleri, İl, Yaş, Grubu ve Cinsiyete Göre Nüfus

TÜİK, Konularına Göre İstatistikler, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, İl ve İlçe Nüfusları/Yıllık Artış Hızı

Türkiye Bankalar Birliği, www.ttb.org.tr

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) www.tuik.gov.tr

Türk Patent Enstitüsü, www.tpe.gov.tr

2012/3305 Sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar ve 2012/1 Sayılı Tebliğ,

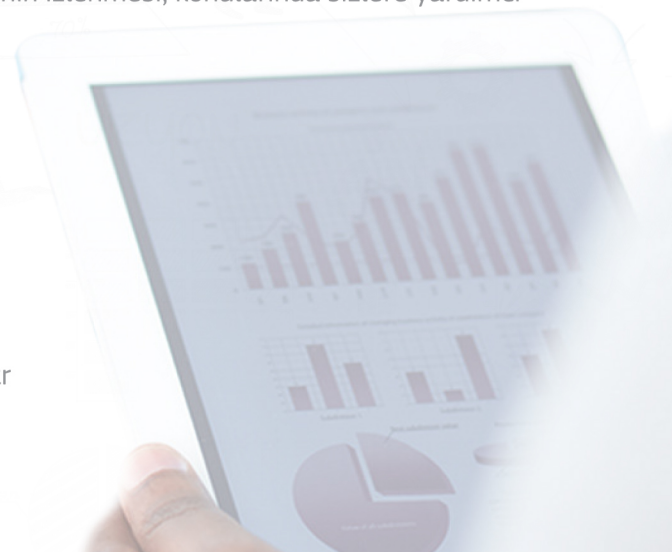
T.C.
Güney Ege Kalkınma Ajansı
GEKA

YATIRIMCININ REHBERİ
GÜVENLİ YATIRIMIN ADRESİ
AYDIN YATIRIM DESTEK OFİSİ
SİZİNLE...

SİZİN İÇİN YAPABİLECEKLERİMİZ

- Kentin ve yatırım olanaklarının tanıtımı,
- Yatırımların takibi ve teknik destek sağlanması,
- Alternatif yatırım alanları konusunda bilgilendirme,
- Yatırım raporları hazırlanması,
- Yatırımcıların eşleştirilmesi,
- Türkiye'deki destek mekanizmaları ve yatırım teşvikleri hakkında bilgilendirme,
- Ajans destekleri hakkında bilgilendirme,
- Takip edilen yatırımlardaki izin ve ruhsat işlemlerinin izlenmesi, konularında sizlere yardımcı olabiliriz.

+90 256 211 02 16-217 aydin@geka.gov.tr

T.C.
Güney Ege Kalkınma Ajansı
GEKA

T.C. GÜNEY EGE KALKINMA AJANSI (MERKEZ)

Aydın Yatırım Destek Ofisi (Aydın YDO)

Ata Mahallesi Denizli Blv. No:18
Aydın Ticaret Borsası Hizmet Binası
Kat:6 / AYDIN
Tel : +90 256 211 02 16-217
Faks : +90 256 211 02 13
e-posta : aydin@geka.gov.tr

Denizli Yatırım Destek Ofisi (Denizli YDO)

Pamukkale Teknokent Çamlaraltı Mh. Hüseyin Yılmaz Cd. No:67 B Blok Kat:2 20070
Pamukkale / DENİZLİ
Tel : +90 258 371 88 44
Faks : +90 258 371 88 47
e-posta : info@geka.gov.tr-denizli@geka.gov.tr

Muğla Yatırım Destek Ofisi (Muğla YDO)

Şeyh Mahallesi Turgutreis Caddesi
Belediye Kapalı Otoparkı Kat:1 / MUĞLA

Tel :+90 252 213 17 92
Faks : +90 252 213 17 82
e-posta : mugla@geka.gov.tr

www.geka.gov.tr